

Hoe zeg dat?

*Gebruik van subject pronomina in het Nederlands
door moedertaalsprekers van het Turks en het Marokkaans-Arabisch*

Bachelor eindwerkstuk

Naam	Karlijn Roubos
Studentnummer	3687724
Datum	19 maart 2014
Studie	Nederlandse taal en cultuur
Begeleiding	dr. J.M. Nortier

Inhoudsopgave

Voorwoord	p. 3
Inleiding	p. 4
1. Theoretisch kader	p. 5
1.1 Pro-drop parameter	p. 5
1.2 Nederlands	p. 7
1.2.1 Pronomina	p. 8
1.2.2 Werkwoorden	p. 9
1.2.3 Woordvolgorde	p. 9
1.2.4 Pro-drop en topic-drop	p. 10
1.3 Turks	p. 11
1.3.1 Pronomina	p. 11
1.3.2 Werkwoorden	p. 12
1.3.3 Woordvolgorde	p. 13
1.3.4 Object-drop	p. 13
1.4 Arabisch	p. 14
1.4.1 Pronomina	p. 14
1.4.2 Werkwoorden	p. 15
1.4.3 Woordvolgorde	p. 17
1.5 Tweede taalverwerving	p. 18
2. Onderzoeksvragen en hypothese	p. 21
2.1 Onderzoeksvragen	p. 21
2.2 Hypothese	p. 22
3. Onderzoeksmethode	p. 23
3.1 Data	p. 23
3.2 Aanpak	p. 25
4. Resultaten	p. 27
4.1 Resultaten bij vraag 1	p. 27
4.2 Resultaten bij vraag 2	p. 28
5. Interpretatie	p. 30
6. Conclusie	p. 36
Literatuur	p. 38
Bijlagen	p. 40

Voorwoord

Het idee om mijn bachelor eindwerkstuk te schrijven over tweede taalverwerving en pro-drop ontstond toen ik de cursus *Hoe talen verschillen* volgde. De artikelen die ik voor deze cursus las en de colleges die ik bijwoonde vergrootten mijn belangstelling voor dit onderwerp en het leek mij interessant om mij voor mijn bachelor eindwerkstuk verder in deze onderwerpen te verdiepen. Mevrouw Nortier gaf mij de mogelijkheid om data te gebruiken die in het verleden al verzameld waren: interviews met moedertaalsprekers van het Turks en het Marokkaans-Arabisch, en zo werden de NT2-ers waar ik onderzoek naar wilde doen mensen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. En na lange tijd in deze data en allerlei informatie over tweede taalverwerving, de pro-drop parameter en het Nederlands, Turks en Marokkaans-Arabisch te zijn gedoken, ligt hier dan mijn bachelor eindwerkstuk.

Inleiding

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek waren er in 2013 3.543.081 mensen in Nederland die niet in Nederland zijn geboren, of waarvan minstens één ouder niet in Nederland is geboren. Dit is 21% van de in totaal 16.779.575 inwoners van Nederland op dat moment. Onder deze groep zijn mensen met een moedertaal die anders is dan het Nederlands. Hoeveel dit er zijn, is bij mij niet precies bekend. Bij het leren van het Nederlands als tweede taal, zullen er zich waarschijnlijk verschillende problemen voordoen. Een grote groep mensen met een andere moedertaal dan het Nederlands is van Turkse of Marokkaanse afkomst. Ook deze mensen zullen bepaalde problemen ondervinden bij het leren van het Nederlands.

Een verschijnsel dat zich bij veel talen voordoet, wordt de pro-drop parameter genoemd. Door pro-drop is het mogelijk om subject pronomina uit een zin weg te laten. Een verschil tussen het Turks of Marokkaans-Arabisch en het Nederlands is dat het Turks en Marokkaans-Arabisch pro-drop talen zijn en het Nederlands niet. In het Turks en Marokkaans-Arabisch is het hierdoor mogelijk om subject pronomina uit een zin weg te laten. In het Nederlands kan dit niet. Het zou natuurlijk goed kunnen dat dit verschil tussen de moedertaal en de tweede taal (Nederlands) problemen gaat veroorzaken als men Nederlands gaat leren. Of dit zo is en in welke mate zich problemen op dit gebied voordoen zal ik beschrijven in mijn eindwerkstuk.

In hoofdstuk 1 zal ik informatie geven over de pro-drop parameter, over verschillende eigenschappen van het Nederlands, het Turks en het Marokkaans-Arabisch en over tweede taalverwerving. In hoofdstuk 2 formuleer ik de vragen die ik wil gaan onderzoeken (2.1) en mijn hypothese (2.2) hierbij. Vervolgens beschrijf ik in hoofdstuk 3 welke data ik zal gebruiken voor mijn onderzoek (3.1) en op welke manier ik met mijn data aan de slag zal gaan (3.2). In hoofdstuk 4 bespreek ik de resultaten van mijn onderzoek en deze resultaten interpreteer ik in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 volgt tot slot een conclusie van mijn onderzoek. De gebruikte data zijn als bijlagen toegevoegd.

1. Theoretisch kader

Mijn eindwerkstuk gaat over het verwerven van Nederlands als tweede taal door mensen die als moedertaal Turks of Marokkaans-Arabisch hebben. Ik kijk naar de mogelijke invloed van de pro-drop parameter op NT2-verwerving door moedertaalsprekers van het Turks of Marokkaans-Arabisch, omdat het Turks en het Marokkaans-Arabisch pro-drop talen zijn en het Nederlands niet. In paragraaf 1.1 bespreek ik wat er in de literatuur in het algemeen gezegd wordt over de pro-drop parameter. Vervolgens bespreek ik voor het Nederlands, Turks en Arabisch in resp. paragraaf 1.2, 1.3 en 1.4 onderdelen van de taal die belangrijk zijn tijdens het kijken naar de pro-drop parameter en eventuele problemen die zich door de pro-drop parameter kunnen voordoen bij de verwerving van het Nederlands door sprekers van een moedertaal met pro-drop. In paragraaf 1.5 geef ik informatie over het verwerven van een tweede taal. Ik kijk naar de factoren die daarin een rol spelen en mogelijke oorzaken van fouten die in de T2 gemaakt worden. Tot slot beschrijf ik in paragraaf 1.5 welke invloed een eerste taal kan hebben op het verwerven van een tweede taal.

1.1 Pro-drop parameter

Over de pro-drop parameter valt veel te zeggen. Er is veel onderzoek naar gedaan en wetenschappers verschillen soms van mening over wat wel en niet bij de pro-drop parameter hoort. Ik bespreek in deze paragraaf voornamelijk wat belangrijk is met het oog op het onderwerp van mijn eindwerkstuk: het wel of niet kunnen weglaten van subject pronomina.

Een pro-drop taal¹ is een taal waarin het subject kan worden weggelaten als dit een pronomen is. In veel gevallen is dit mogelijk omdat in een pro-drop taal de werkwoorden informatie dragen over persoon, getal en geslacht van het subject (Roberts & Holmberg 2009). Er is bij deze talen sprake van een rijke morfologie wat betreft werkwoorden. De morfemen die aan de werkwoordsstam vastzitten (prefix(en) en/of suffix(en)) dragen veel informatie die betrekking kan hebben op het subject. In sommige talen kan zo'n morfeem nog meer aangeven, bijvoorbeeld negatie (Göksel & Kerslake 2011). Deze gegevens zitten opgeslagen in de inflectie van het werkwoord en zo is het dus ook zonder het subject pronomen expliciet te noemen, duidelijk wat het subject is. (1) is een voorbeeld van een Italiaanse zin waarin het subject kan worden weggelaten. (2) en (3) zijn voorbeelden uit het Engels, waarin te zien is dat het niet mogelijk is om in het Engels het subject weg te laten.

---

¹ In de literatuur worden verschillende termen gebruikt voor deze talen. Een andere veel gebruikte term is 'null subject language' (Roberts & Holmberg 2009). Ik zal steeds gebruik maken van de term 'pro-drop (taal)'.

(1)	Parl-a	Italiano.	Italiaans
		spreek-3SG.M	Italiaans
		‘Hij spreekt Italiaans.’	
(2)	*Speak-s	English.	Engels
		Spreek-3SG	Engels
(3)	He speaks English.		Engels

Het Italiaans is een pro-drop taal en daarom is (1) grammaticaal correct. Het werkwoord ‘parla’ hoort alleen bij het pronomen ‘lui’ (hij), omdat de uitgang –a informatie geeft over persoon (derde), getal (enkelvoud) en geslacht (mannelijk). Het Engels is geen pro-drop taal en (2) is dus niet grammaticaal correct. Het werkwoord ‘speaks’ geeft niet genoeg informatie over persoon, getal en geslacht om het subject te kunnen weglaten. De werkwoordsuitgang –s maakt wel duidelijk dat het hier gaat om een derde persoon enkelvoud, maar over het geslacht van het subject is niets bekend. In het Engels kan een werkwoord met de uitgang –s horen bij de pronomina ‘he’, ‘she’ en ‘it’. Om te weten om welk pronomen het precies gaat, is het in Engels dus noodzakelijk het pronomen expliciet te noemen. Dit geldt ook voor andere niet pro-drop talen, zoals Nederlands, Frans en Duits.

Andere kenmerken die onder de pro-drop parameter vallen, zijn de mogelijkheid tot vrije inversie van subject en werkwoord en het niet hebben van het dat-spoor effect. Talen zonder dat-spoor effect hebben bij de verplaatsing van een vraagwoord naar het begin van de zin geen spoor na het voegwoord. Dit spoor is er niet, omdat het vraagwoord door vrije inversie voor de verplaatsing op een andere plaats in de basisstructuur van de zin begint. In een niet pro-drop taal is vrije inversie niet mogelijk en ontstaat er na het verplaatsen een spoor na het voegwoord. In een niet pro-drop taal kan dit niet en moet dit opgelost worden. In het Nederlands komt het woordje ‘er’ op deze plaats te staan, in het Engels wordt het voegwoord ‘that’ weggelaten (Bennis 1982-1983).

Ik zal van beide kenmerken een voorbeeld uit het Spaans (pro-drop taal) geven, maar hier niet uitgebreid op ingaan, omdat het hier verder niet relevant is, want voor mijn eindwerkstuk richt ik me vooral op de mogelijkheid tot weglating van het subject.

Vrije subject-werkwoord inversie

(4a)	Vino Juan.	Spaans
(4b)	*Kwam Juan.	Nederlands
(4c)	Juan kwam.	Nederlands

Geen dat-spoor effect

(5a)	Quien dijiste que vino?	Spaans
(5b)	*Wie zei je dat kwam?	Nederlands
(5c)	Wie zei je dat er kwam?	Nederlands

Er zijn ook talen waarin het mogelijk is een subject pronomen weg te laten waarbij de betekenis van het subject niet blijkt uit de vervoeging van het werkwoord. Japans, Koreaans en Chinees zijn voorbeelden van talen waarin dit mogelijk is (Huang 1984). In deze talen kunnen het subject en zelfs het object worden weggelaten, zonder dat het werkwoord vervoegd wordt. Werkwoorden in het Japans, Koreaans en Chinees kennen geen enkele inflectie. De betekenis van een weggelaten subject of object moet dan blijken uit de context, zoals in voorbeeld (6) (Huang 1984).

- (6) Zhangsan shuo hen xihuan Lisi.
Zhangsan zeg heel leuk vind Lisi
'Zhangsan zegt dat *hij* Lisi heel leuk vindt.'

In (6) kan het subject pronomen 'hij' alleen worden weggelaten, omdat uit de context blijkt dat het hier gaat om 'Zhangsan'. Een expliciet uitgesproken subject pronomen 'hij' zou verwijzen naar Zhangsan, maar kan worden weggelaten, omdat Zhangsan binnen de context is genoemd.

Er zijn ook talen die wel pro-droptalen genoemd worden, maar waarin het niet mogelijk is het subject pronomen uit een zin weg te laten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het Fiorentino en het Trentino (Brandi & Cordin 1989). Deze dialecten van het Italiaans hebben niet de mogelijkheid om een subject weg te laten, maar worden wel onder de pro-drop talen gerekend, omdat ze wel andere kenmerken van pro-drop talen bezitten. Deze talen hebben namelijk wel de mogelijkheid tot vrije inversie van subject en werkwoord en ze hebben geen dat-spoor effect.

1.2 Nederlands

In Nederland worden het Nederlands en het Fries wettelijk als taal erkend. Naast het Nederlands en het Fries worden er verschillende dialecten gesproken, zoals het Twents en het Limburgs (Nortier 2009). In deze paragraaf ga ik uit van het Standaard Nederlands met een grammatica zoals die wordt beschreven in de ANS (Algemene Nederlandse

Spraakkunst). Wel houd ik rekening met de mogelijkheden van het informeel gebruik van het Nederlands (zie paragraaf 1.2.4).

1.2.1 Pronomina

In onderstaande tabel staan de Nederlandse subject pronomina.

Tabel 1. Nederlandse pronomina

Getal	Persoon	Geslacht	Pronomen
Singularis	1		ik
	2		jij, je
	2		u (beleefdheidsvorm)
	3	M	hij
	3	V	zij, ze
	3	O	het
Pluralis	1		wij, we
	2		jullie
	2		u (beleefdheidsvorm)
	3		zij, ze

Een bijzonder pronomen is het onbepaald pronomen 'het'. 'Het' kan als subject verwijzen naar iets, zoals in (7).

(7) Wat vind je van de nieuwe buurvrouw? *Het* is een aardige vrouw.

In deze zin is 'het' het subject van een naamwoordelijk gezegde en verwijst 'het' naar 'de nieuwe buurvrouw'. 'Het' kan ook het subject van een zin zijn zonder ergens naar te verwijzen, zoals in (8).

(8) Het regent al de hele dag.

'Het' is hier het subject van de zin, maar het verwijst nergens naar. Niet alle talen kennen een dergelijk onbepaald pronomen (Stoetzer 1997).

1.2.2 Werkwoorden

In de tegenwoordige tijd kent het Nederlands drie vormen van het finiete werkwoord. Voor de vormen van het enkelvoud wordt altijd de stam of de stam +t gebruikt. Als het subject van de zin meervoud is, wordt altijd het hele werkwoord gebruikt. Deze gegevens staan in tabel 2.

Tabel 2. *Inflectie Nederlands werkwoord*

Getal	Persoon	Geslacht	Inflectie
Singularis	1		stam
	2		stam +t ²
	2 (beleefd)		stam +t
	3	M	stam +t
	3	V	stam +t
	3	O	stam +t
Pluralis	1		hele werkwoord
	2		hele werkwoord
	2 (beleefd)		hele werkwoord
	3		hele werkwoord

Niet ieder pronomen heeft zijn eigen werkwoordsuitgang. Als het subject pronomen in een zin zou worden weggelaten, geeft het werkwoord dus niet genoeg informatie om te kunnen begrijpen om welk subject het gaat. Dit wordt duidelijk in voorbeeld (9).

(9) * Ligt op de bank.

In (9) kan de lezer niet begrijpen wat er wordt bedoeld. Het subject in deze zin kan namelijk 'jij', 'u', 'hij', 'zij' en 'het' zijn. Het Nederlands is geen pro-drop taal, omdat subject pronomina in zinnen als (9) niet kunnen worden weggelaten. In een pro-drop taal had dit wel gekund. Toch is het soms ook in het Nederlands mogelijk om subjecten weg te laten. Dit bespreek ik in paragraaf 1.2.4.

1.2.3 Woordvolgorde

Het Nederlands kent verschillende woordvolgordes voor hoofd- en bijzinnen. Uitgaande van een zin die bestaat uit een subject (S), een object (O) en een werkwoord (V), is de volgorde

---

² In volgorde SV is het stam+t, in volgorde VS is het stam.

van een Nederlandse hoofdzin SVO en van een Nederlandse bijzin SOV (Kerstens 2009). (10) en (11) laten het verschil zien tussen de woordvolgorde in een hoofdzin en een bijzin.

(10) Hij koopt schoenen.

S V O

(11) Zij wil dat hij schoenen koopt.

S O V

Kijkend naar kindertaal die gesproken wordt door Nederlandse kinderen, zeggen taalkundigen dat de onderliggende structuur van een Nederlandse zin SOV is, omdat kinderen ook in hoofdzinnen een (S)OV-volgorde hanteren, zoals in (12).

(12) Anna koekje eten.

S O V

Een ander argument om aan te tonen dat de structuur van een Nederlandse zin SOV is, wordt geïllustreerd door de zinnen (13) en (14). In deze zinnen komt de persoonsvorm direct na het subject, maar het werkwoord met semantische inhoud staat aan het eind van de zin.

(13) Hij heeft een boek voor haar *gekocht*.

(14) Ik zal morgen mijn oma *bellen*.

1.2.4 Pro-drop en topic-drop

Het Nederlands is geen pro-drop taal, omdat het niet mogelijk is subjecten uit zinnen weg te laten. Toch is er één geval waarin er wel subject pronomen-drop plaatsvindt. Dit is in de imperatief. Zinnen (15) en (16) zijn hier een voorbeeld van.

(15) Kijk uit!

(16) Lees dit artikel.

In deze gebiedende wijszinnen is het werkwoord in de 'stamvorm' en wordt het subject weggelaten. De stamvorm van het werkwoord, wordt gebruikt wanneer het subject van de zin 'ik' is, maar ook wanneer het subject 'jij' is en het subject ná het werkwoord in de zin komt. In het geval van een imperatief wordt het subject pronomen 2^e persoon enkelvoud (jij) weggelaten. Dit is bij de stamvorm van het werkwoord dus mogelijk (Bennis 2006). Het

weglaten van 'jij' in de imperatief is de enige mogelijkheid van pro-drop die vergelijkbaar is met pro-drop in pro-droptalen als het Spaans en Italiaans.

Een andere mogelijkheid om in het Nederlands een subject weg te laten, is door topic-drop (Van Kampen 2006). Dit is iets dat voorkomt in informeel taalgebruik, bijvoorbeeld in spreektaal en sms-berichten. Topic-drop komt ook voor in kindertaal. Het topic dat wordt weggelaten staat vooraan in de zin. Het kan een pronomen zijn, maar ook een ander soort subject of zelfs een object. Onderstaande zinnen zijn voorbeelden van topic-drop in het Nederlands.

(17) ___ Ben even naar de supermarkt.

(18) (Doe jij vandaag boodschappen?)

___ Heb ik al gedaan!

(19) ___ Hoef niet bad.

In (17) wordt het subject pronomen 'ik' weggelaten. Dit wordt in informele taal geaccepteerd, omdat de lezer/luisteraar begrijpt dat het subject van deze zin 'ik' moet zijn. In (18) is het topic van de zin een object, namelijk 'dat' of 'de boodschappen'. Dit kan worden weggelaten omdat uit de context blijkt om welk object het gaat. De zin waarin het topic is weggelaten, is het tweede deel van een conversatiepaar. De twee delen van het paar vormen samen de context waarin het topic kan worden weggelaten. Zin (19) is een voorbeeld van kindertaal (Van Kampen 2006). Hier laat het kind waarschijnlijk het subject pronomen 'ik' weg. Het zou ook iets anders kunnen zijn (bijvoorbeeld 'de pop'), maar dit moet blijken uit de context waarin deze zin gezegd wordt. (18) en (19) zijn dus zinnen waarin het topic (subject of object) kan worden weggelaten, maar alleen als door de context waarin de zin gezegd/geschreven wordt, blijkt wat het topic is. Talen waarin topic-drop in formele taal mogelijk is, worden discours georiënteerde talen genoemd. In het Nederlands is topic-drop alleen mogelijk in informele taal. In sommige talen, zoals het Japans, Koreaans en Chinees, is topic-drop ook in formele taal grammaticaal correct (Huang 1984).

1.3 Turks

Er bestaan veel verschillende Turkse talen die in meerdere landen gesproken worden. Wanneer men het heeft over het Turks, wordt daarmee meestal het 'Turkije-Turks' bedoeld. Dit is de taal die in Turkije gesproken wordt (Koopman 1982). Wanneer ik het in het vervolg over het Turks heb, bedoel ik hiermee ook het Turkije-Turks.

1.3.1 Pronomina

In het Turks wordt geen onderscheid gemaakt tussen mannelijke en vrouwelijke pronomina. Voor het in het Nederlands onbepaald pronomen 'het', wordt in het Turks het pronomen gebruikt dat ook voor 'hij' en 'zij'(sg) gebruikt wordt: het Turkse pronomen 'o'. Het Turks kent geen beleefdheidsvorm voor de tweede persoon, zoals in het Nederlands 'u' (Van Schaaik 1988). De Turkse subject pronomina staan in tabel 3.

Tabel 3. Turkse pronomina

Getal	Persoon	Pronomen
Singularis	1	ben
	2	sen
	3	o
Pluralis	1	biz
	2	siz
	3	onlar

De Turkse pronomina uit tabel 3 worden vooral als subject gebruikt als de spreker of schrijver nadruk op het subject wil leggen. Meestal kan het subject pronomen worden weggelaten uit een zin, omdat dan uit de vervoeging van het werkwoord blijkt welk subject er bedoeld wordt. Hier ga ik dieper op in in de volgende paragraaf.

1.3.2 Werkwoorden

Een Turks werkwoord kan gevolgd worden door veel verschillende suffixen. Deze suffixen kunnen onder andere informatie bevatten over vorm (causatief, passief, reflexief, wederkerig), negatie en tijd (Göksel en Kerslake 2011). Ook kan een werkwoord gevolgd worden door een suffix met informatie over de persoon die het subject van de zin is. Door dit suffix is het mogelijk het subject in een zin weg te laten. Er zijn suffixen om de eerste en tweede persoon te markeren. Voor de derde persoon kent het Turks geen suffixen, maar juist het weglaten van een persoonssuffix in een hoofdzin duidt op een derde persoon subject pronomen. Ook in dit geval hoeft het subject pronomen niet expliciet te worden gezegd of geschreven. In tabel 4 staan de suffixen die in het Turks informatie geven over de persoon door achter het werkwoord te komen (Van Schaaik 1988).

Tabel 4. Werkwoordsvervoegingen in het Turks m.b.t. persoon en getal

Getal	Persoon	Suffix
Singularis	1	-m
	2	-n
	3	-
Pluralis	1	-k
	2	-ler/-lar
	3	-

(20) en (21) zijn voorbeelden van zinnen waar het subject kan worden weggelaten, omdat uit het suffix achter het werkwoord blijkt welk subject er bedoeld wordt (Van Schaaik 1988).

- (20) Çay aldım.
 thee kocht-1SG
Ik heb thee gekocht.
- (21) Süt aldın.
 melk kocht-2SG
Jij hebt melk gekocht.

1.3.3 Woordvolgorde

De standaardvolgorde van een Turkse zin, bestaande uit een subject (S), een object (O) en een werkwoord (V), is SOV, zoals in voorbeeld (22) (Göksel en Kerlake 2011).

- (22) Semra kapıları boyadı.
 Semra deuren schilderde
 S O V
 'Semra heeft de deuren geschilderd.'

In een zin als (22) wil de spreker niets meer uitdrukken dan een feit. Als de spreker echter iets in een bepaalde context wil benadrukken, zijn er zeer veel verschillende volgordes mogelijk. (22) zou dan ook in de volgordes SVO, VSO, VOS, OVS en OSV kunnen. Hierdoor zijn ook de volgordes (23a-e) mogelijk, elke volgorde benadrukt iets anders (Göksel en Kerlake 2011).

- (23a) Semra boyadı kapıları.

- (23b) Kapıları Semra boyadı.
- (23c) Kapıları boyadı Semra.
- (23d) Boyadı Semra kapıları.
- (23e) Boyadı kapıları Semra.

1.3.4 Object drop

In het Turks is het naast het weglaten van subject pronomina, ook mogelijk om objecten uit een zin weg te laten. Voorwaarde hiervoor is dan wel dat het object duidelijk op te maken is uit de context. Dit is vergelijkbaar met de discours georiënteerde talen zoals het Japans, Koreaans en Chinees (zie 1.2.4). (24) is een voorbeeld van object-drop in het Turks (Göksel en Kerslake 2011).

- (24) Jale'ye bir hirka verdim. Begenmedi, bir kere bile giymedi.
 Jale een trui gaf-1SG. Vond-3SG niet leuk, eenmaal niet eens droeg
 'Ik gaf Jale een trui. Ze vond hem niet leuk en droeg hem niet één keer.'

In (24) kan het object 'de trui' uit de tweede zin worden weggelaten, omdat binnen de context (met de eerste zin erbij) duidelijk is dat het object 'de trui' is, of een pronomina dat naar 'de trui' verwijst.

1.4 Marokkaans-Arabisch

In Marokko worden veel verschillende talen en dialecten gesproken. Belangrijke talen in Marokko zijn meerdere vormen van Marokkaans-Arabisch dialect en verschillende vormen van Berber. Dit zijn moedertalen die veel in Marokko gesproken worden (Otten 1982). Een taal die men ook leert in Marokko is het Modern Standaard Arabisch (MSA). Deze taal wordt gebruikt in het hele Arabische gebied, dus niet alleen in Marokko, maar het is een zeer formele taal die door niemand als moedertaal wordt verworven. Het MSA is gebaseerd op de eeuwenoude taal van de Koran. Op school krijgen Marokkaanse kinderen alleen onderwijs in het lezen en schrijven van het MSA en niet in het lezen en schrijven van de moedertalen die gesproken worden. Het Arabisch schrift is anders dan het Romeins schrift dat wij gebruiken. Het Arabisch wordt van rechts naar links geschreven en bevat niet de letters zoals wij die kennen. Het woord 'Arabisch' wordt in het Arabisch zelf geschreven als 'العربية'. In het Romeins schrift wordt dit geschreven als 'al 'arabiyya'. In voorbeelden zal ik gebruik maken van Romeins schrift en niet van het Arabisch schrift, zoals ook gedaan wordt in de literatuur

die ik bespreek. In de volgende paragrafen zal ik mij richten op een aantal kenmerken van het Marokkaans-Arabisch.

1.4.1 Pronomina

In tabel 5 staan de subject pronomina van het Marokkaans-Arabisch. Het Marokkaans-Arabisch maakt meer onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke pronomina dan het Nederlands. Dit geldt voor de tweede persoon enkelvoud. Het Marokkaans-Arabisch kent echter geen beleefdheidsvorm voor de twee persoon enkelvoud en meervoud, zoals het Nederlands wel doet (Otten 1983).

Tabel 5. Pronomina van het Marokkaans-Arabisch

Getal	Persoon	Geslacht	Pronomen
Singularis	1		ana
	2	M	nta
	2	V	nti
	3	M	huwa
	3	V	hiya
Pluralis	1		hna
	2		ntuma
	3		huma

Het Marokkaans-Arabisch kent geen woord voor het onzijdig pronomen 'het', wat we in het Nederlands wel kennen. Bovenstaande pronomina worden als subject in een zin alleen gebruikt als er geen werkwoord in de zin staat of als er extra nadruk op het subject gelegd moet worden. Het Marokkaans-Arabisch is dus een pro-drop taal: het subject pronomen kan worden weggelaten. Hoe het mogelijk is dat zinnen in het Marokkaans-Arabisch toch begrijpelijk zijn zonder dat het subject wordt genoemd, bespreek ik in de volgende paragraaf.

1.4.2 Werkwoorden

In het Marokkaans-Arabisch zijn er drie vormcategorieën van het werkwoord, namelijk: perfectum, imperfectum en imperatief (Harrell 1962). Deze werkwoordsvormen hebben voor elk getal, persoon en geslacht een eigen prefix en/of suffix. Soms wordt aan een stam niet alleen een prefix en/of suffix toegevoegd, maar verandert er ook een klinker in de stam. De imperatief komt alleen voor in de tweede persoon, zoals te zien is in tabel 6. In deze tabel staan alle uitgangen van de Marokkaans-Arabische werkwoorden naast elkaar.

Tabel 6. Werkwoordsvervoegingen in het Marokkaans-Arabisch

Getal	Pers.	M/V	Suffix perfectum	Prefix/suffix imperfectum	Suffix imperatief
Singularis	1		-t	n(e)-	
	2	M(imp.) ³	-ti	t(e)-	
	2	V(imp.)		t(e) ... i/y	-
	3	M	(stam)	i-/y(e)-	-i
	3	V	-et/-at/-t	t(e)-	
Pluralis	1		-na	n(e) ... u/w	
	2		-tiw/-tu	t(e) ... u/w	
	3		-u/-w	i/y(e) ... u/w	-u/w

Zoals duidelijk wordt uit dit schema, onderscheidt het Marokkaans-Arabisch veel werkwoordsuitgangen. Aan het werkwoord is direct te zien om wat voor subject het gaat. Het is dus voor het begrip van de zin niet nodig om het subject pronomen expliciet te noemen. Zoals ik schreef in paragraaf 1.5.1, worden subject pronomina alleen gebruikt als er geen werkwoord in een zin staat of er extra nadruk op het subject gelegd moet worden. Uit dit overzicht van werkwoordsuitgangen blijkt waarom het mogelijk is dat de subject pronomina kunnen worden weggelaten. Alleen door het horen/lezen van het werkwoord krijgt de luisteraar/lezer al genoeg informatie over het subject om de zin te kunnen begrijpen. (25) en (26) zijn voorbeelden uit het Marokkaans-Arabisch. In deze korte ‘zinnen’ is te zien dat het niet nodig is om het subject pronomen te noemen, omdat prefixen en een suffix (‘ne-’ en ‘n ... u’) aan de stam van het werkwoord zijn toegevoegd.

(25) Nekteb
schrijf-1SG

‘Ik schrijf’

(26) Nketbu
schrijf-1PL

‘Wij schrijven’

Het Marokkaans-Arabisch kent een ‘radikalenstructuur’. Dit houdt in dat een woord een wortel bevat die de hoofdbetekenis draagt. Meestal bestaat zo’n wortel uit drie consonanten

³ In het Marokkaans-Arabisch wordt in de imperfectum onderscheid gemaakt tussen werkwoordsuitgangen voor mannelijk en vrouwelijk tweede persoon enkelvoud. In de perfectum is dit onderscheid er niet en is er voor mannelijk en vrouwelijk maar één werkwoordsuitgang.

(of: radikalen) (Otten1983). Eerder gegeven voorbeeld (25) bevat de radikalen K-T-B. Deze combinatie is de wortel en levert samen met een patroon van andere letters een reëel woord op. In het geval van (25) wordt dit ne**KTeB**, wat 'ik schrijf' betekent.

1.4.3 Woordvolgorde

Uitgaande van een zin die bestaat uit een werkwoord (V), subject (S) en een complement bij het werkwoord (COMP), is de basisvolgorde van een Marokkaans-Arabisch zinnen: VSCOMP (Harrell 1962, Holes 1995). Er zijn echter verschillende soorten zinnen mogelijk, bijvoorbeeld omdat het subject vaak niet genoemd wordt, zoals besproken in paragraaf 1.5.1.

Woordvolgordes in Marokkaans-Arabisch zinnen zijn:

1. VSCOMP zin waarin het subject geen pronomen is, of waar extra nadruk op het subject pronomen ligt
2. VCOMP zin waarin de betekenis van het subject opgenomen is in het werkwoord
3. V zin waarin de betekenis van het subject opgenomen is in het werkwoord en er geen complement is
4. SCOMP in het Marokkaans-Arabisch is er de mogelijkheid om zinnen te maken zonder werkwoord, waardoor de betekenis van het subject niet blijkt uit de werkwoordsvervoeging en het dus expliciet genoemd moet worden

Onderstaande voorbeelden laten verschillende mogelijkheden in Marokkaans-Arabisch zinnen zien (Harrell 1962).

- (27) Msit.
ging-1SG
'Ik ging'
- (28) Msit ana.
ging-1SG ik
'Ik ging.' (en niet jij)
- (29) Ana hna.
Ik hier
'Ik ben hier.'

In zin (27) is er geen complement en hoeft het subject niet te worden genoemd, omdat informatie hierover al is opgenomen in het werkwoord. Zin (28) lijkt op (27), alleen is hier wel

een expliciet genoemd subject. Hierdoor komt nadruk op het subject te liggen, de spreker of schrijver wil benadrukken dat hij zelf ging en niet iemand anders. In zin (29) staat in het Marokkaans-Arabisch geen werkwoord. De vorm van het werkwoord 'zijn' hoeft niet te worden geschreven of uitgesproken om het subject en het complement aan elkaar te kunnen koppelen.

1.5 Tweede taalverwerving

Er zijn veel factoren die van invloed zijn op tweede taalverwerving. Factoren waarnaar vaak wordt gekeken, zijn: leeftijd, sexe, taalaanleg, intelligentie, beheersing van de eerste taal, cognitieve stijl, persoonlijkheid, sociaal-psychologische factoren, taalcontact en instructie (Appel en Vermeer 2008). Dit is een vrij lange opsomming van factoren die invloed kunnen hebben op het verwerven van een tweede taal, maar ik wil mij in deze paragraaf in het bijzonder richten op de invloed die de moedertaal kan hebben op het leren van een tweede taal.

Volgens de behavioristische leertheorie speelt bij het aanleren van nieuw gedrag het oude gedrag een grote rol. Het oude gedrag speelt een rol, omdat het zich niet altijd even makkelijk laat verdringen bij het aanleren van nieuw gedrag. Dit oude gedrag blijft zich soms (tijdelijk) vertonen als eigenlijk nieuw gedrag gewenst is. Er is in dit geval dan sprake van een transfer van het oude gedrag naar een nieuwe situatie, waarin mogelijk nieuw gedrag gewenst is. Op het gebied van T2-verwerving, wordt door aanhangers van de behavioristische leertheorie gesproken over de transferhypothese. Wanneer zij deze hypothese betrekken op het leren van een tweede taal, wordt ervan uitgegaan dat door de T2-leerder (onbewust) aangenomen wordt dat de T2 dezelfde structuur heeft als de voor de T2-leerder bekende structuur van de T1. Bij het aanleren van een nieuwe taal, kan er sprake zijn van positieve en negatieve transfer. Als er negatieve transfer plaatsvindt, treden er interferentiefouten op. Deze interferentiefouten in de tweede taal ontstaan, omdat de T2-leerder de structuur van de T1 overzet op de T2, terwijl de T2 een andere structuur heeft. Er kan ook positieve transfer optreden als de T2 ergens eenzelfde structuur heeft als de T1. Een voorbeeld hiervan zijn de meervoudsuitgangen van het Engels en het Spaans. Deze zijn in beide talen altijd -s of -es, (cat, cats / gato, gatos) dus als een T1-spreker van het Spaans als T2 Engels gaat leren, zal hij met het maken van meervoudsvormen mogelijk weinig moeite hebben.

Over deze theorie wordt niet door iedereen hetzelfde gedacht. Er zijn wetenschappers die beweren dat iedere fout in de T2 verklaard kan worden door te kijken naar de verschillen met de T1. Andere wetenschappers wijzen de theorie geheel af, sommigen deels (Ellis 1986).

Dulay, Burt en Krashen (1982) geven als commentaar op deze theorie dat niet alle fouten die T2-leerders maken, op het conto van de transferhypothese te schrijven zijn. Sommige fouten die T2-leerders maken, zijn in de T1 ook fout en deze fouten zijn dus geen interferentiefouten. Ook schrijven zij dat T2-leerders hun grammaticaliteitsoordeel van de T2 meer baseren op hun kennis van de T2 dan op de kennis van de structuur van hun T1. Het is dus mogelijk dat positieve en negatieve transfer bestaat, maar het is niet waarschijnlijk om alle fouten in de T2 op deze hypothese terug te voeren.

Volgens aanhangers van de universele-grammaticahypothese spelen parameters een belangrijke rol bij het leren van een tweede taal (Appel en Vermeer 2008). Volgens deze theorie beschikt iedereen over een aangeboren Universele Grammatica (UG). In deze UG zijn algemene principes, die voor alle talen gelden, (bijvoorbeeld: alle talen hebben werkwoorden en zelfstandig naamwoorden) en parameters opgeslagen. De parameters gelden voor sommige talen wel en voor andere talen niet, zoals de eerder besproken pro-drop parameter (zie paragraaf 1.1). Sommige talen hebben deze parameter wel, andere talen niet. Als een jong kind zijn moedertaal verwerft, leert hij onbewust welke parameters hij voor zijn moedertaal 'aan' of 'uit' moet zetten. Volgens de aanhangers van deze theorie hebben ook T2-verwervers toegang tot de UG. Voor de T1 is al vastgesteld welke parameters 'aan-' of 'uitgezet' moesten worden, voor de T2 moet dit opnieuw worden vastgesteld.

Ook het verschil tussen een kerngrammatica en een perifere grammatica zou van invloed kunnen zijn op het leren van een tweede taal (Appel en Vermeer 2008). De regels van de kerngrammatica zijn ongemarkeerd, de regels van de perifere grammatica gemarkeerd. Eenvoudig gezegd: een ongemarkeerde regel is een regel die veel voorkomt, een 'gewone' regel. Een gemarkeerde regel is een bijzondere regel en komt minder vaak voor. De ongemarkeerde regels zijn opgeslagen in de UG. De gemarkeerde regels zijn in de geschiedenis van een taal ontstaan (Ellis 1986). Bij het leren van een T2, zal een T2-verwerver sneller de ongemarkeerde regels verwerven dan de gemarkeerde regels. Wanneer iemand een tweede taal leert, heeft hij al kennis van de algemene principes die voor alle talen gelden en hij heeft kennis van de grammatica van zijn T1. De T2-verwerver kan gebruik maken van zijn kennis van de algemene principes en hij moet leren welke regels in zijn T1 behoren tot de kerngrammatica en de perifere grammatica (Ellis 1986).

Het taaltypologisch onderzoek wil verschillen en overeenkomsten tussen alle talen van de wereld beschrijven. Een universele die wordt besproken door Appel en Vermeer (2008) is de implicatieve universele. Dit houdt in dat wordt aangenomen dat als een taal structuur B heeft, deze taal ook automatisch ook structuur A heeft. Er is dan sprake van een implicatieve hiërarchie. Als in een taal een bepaalde structuur laag in een hiërarchie

voorkomt, betekent dit dat ook alle structuren boven deze structuur in de hiërarchie in de taal voorkomen. Hoe hoger een bepaalde structuur in een hiërarchie voorkomt, in hoe meer talen deze structuur dus waarschijnlijk ook zal voorkomen. Structuren die hoger in een hiërarchie voorkomen, zullen dus vaak sneller correct geleerd worden bij T2-verwerving, zoals ook blijkt uit onderzoek dat wordt beschreven in Appel en Vermeer (2008).

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar problemen die zich kunnen voordoen bij het leren van een tweede taal. Een voorbeeld van zo'n onderzoek is het onderzoek van White (1985). Zij heeft onderzoek gedaan naar de verwerving van Engels (een niet pro-drop taal, zie paragraaf 1.1) als tweede taal door mensen met Spaans (wel pro-drop) als moedertaal. White heeft haar proefpersonen grammaticale en ongrammaticale zinnen laten beoordelen die betrekking hebben op de kenmerken van de pro-drop parameter. Uit haar onderzoek blijkt dat de Spaanse groep die Engels leert wel fouten maakt op het gebied van pro-drop, vooral de groep met het laagste niveau van het Engels, maar in veel gevallen worden er geen fouten gemaakt en lijken de proefpersonen (onbewust) te weten dat het Engels geen pro-drop taal is. Dit onderzoek laat dus zien dat er in dit geval wel interferentiefouten optreden, maar dat dit in veel gevallen niet gebeurt en de T2-verwerver dus niet zomaar de structuur van zijn T1 overzet op de T2.

2. Onderzoeksvragen en hypothese

2.1 Onderzoeksvragen

Voortvloeiend uit wat ik gelezen heb over het Nederlands, Turks en Marokkaans-Arabisch, de pro-drop parameter en tweede taalverwerving, zijn er twee vragen die ik wil gaan onderzoeken. Allereerst wil ik kijken of er fouten zijn die mogelijk interferentiefouten zijn en dus gemaakt worden omdat de NT2-leerder de pro-drop parameter van de T1 op de T2 overzet. Zoals ik schreef in paragraaf 1.5, is de transferhypothese niet vanzelfsprekend. Het is niet automatisch zo dat NT2-leerders met moedertaal Marokkaans-Arabisch of Turks de pro-drop parameter over zullen zetten op het Nederlands. Toch vind ik het interessant om aan de hand van deze hypothese te kijken naar de invloed van de pro-drop T1 op het leren van NT2, omdat het mogelijk is dat de pro-drop parameter zal zorgen voor negatieve transfer, ook al zijn er mogelijk veel gevallen waarin de NT2-leerders de pro-drop parameter niet overzetten naar het Nederlands. Ik verwacht dat NT2-leerders met als T1 Marokkaans-Arabisch of Turks vaker subject pronomina zullen weglaten dan mensen met Nederlands als T1, maar ik verwacht ook dat de NT2-ers meer subject pronomina zullen gebruiken dan ze in hun moedertaal doen.

Als uit mijn onderzoek naar de eerste vraag blijkt dat de NT2-leerders inderdaad vaak subject pronomina weglaten, maar dit niet in alle gevallen doen, wil ik kijken naar wanneer de NT2-ers er (onbewust) voor kiezen om het subject wel of niet weg te laten. Door hiernaar te kijken hoop ik te kunnen ontdekken hoe het komt dat NT2-ers soms grammaticaal correcte zinnen produceren waarin subject pronomina voorkomen en soms subject pronomina weglaten uit zinnen waarin deze gewenst zijn.

Mijn onderzoeksvragen op een rijtje:

- 1. Welke fouten die Turkse en Marokkaanse NT2-ers maken in het Nederlands, komen mogelijk voort uit het feit dat Turks en Marokkaans Arabisch pro-drop talen zijn en het Nederlands niet?*

Als blijkt dat de Turkse en Marokkaanse NT2-ers soms wel en soms niet fouten maken met betrekking tot de pro-drop parameter:

2. Wat maakt dat Turkse en Marokkaanse NT2-ers soms wel en soms niet fouten maken bij bepaalde pro-drop kenmerken? Ofwel: Zijn er overeenkomsten te ontdekken tussen de zinnen waarbij het grammaticaal fout of juist goed gaat? Is er een systematiek?

2.2 Hypothese

Zoals ik in paragraaf 2.1 al even kort noemde, verwacht ik dat de NT2-leerders meer subject pronomina zullen weglaten uit zinnen waarin deze gewenst zijn dan mensen van wie de moedertaal Nederlands is of NT2-ers waarvan de moedertaal ook niet pro-drop is. Ik verwacht echter niet dat de Turkse en Marokkaanse NT2-ers in *alle* gevallen waarin een subject pronomen nodig is het subject pronomen zullen weglaten. Ik verwacht dit, omdat ook uit andere onderzoeken niet is gebleken dat niet pro-drop T2-verwervers met een pro-drop T1 de gehele pro-drop parameter in alle gevallen overzet op de T2 (zoals bij White (1985), zie paragraaf 1.5).

Ik verwacht dus dat de Turkse en Marokkaanse NT2-ers wel fouten zullen maken met betrekking tot de pro-drop parameter, maar ook dat zij in veel gevallen (onbewust) zullen weten dat de pro-drop parameter niet geldt voor het Nederlands. Interessant is dan om te kijken wanneer er toch nog subjecten worden weggelaten door de NT2-ers.

3. Onderzoeksmethode

3.1 Data

Om tot een antwoord op mijn onderzoeksvragen te komen, wil ik kijken naar de taal die mensen gebruiken zonder over de vorm na te denken. De data die ik ga gebruiken, zijn transcripties en geluidsfragmenten van gesprekken met Turkse en Marokkaanse NT2-ers. Ik heb beschikking over 19 transcripties van gesprekken en 17 geluidsfragmenten. In onderstaande tabellen staat informatie over de gebruikte transcripties en geluidsfragmenten. De gehele transcripties en geluidsfragmenten zijn te vinden op de UU-blackboardomgeving van de mastercursus *Nederlands als tweede taal* (cursuscode: NEMV12007).

Ik maak een onderscheid tussen NT2 op een hoger niveau en NT2 op een lager niveau. Dit onderscheid maak ik op grond van de fouten die de NT2-ers maken. De NT2-ers met een lager NT2-niveau maken op verschillende gebieden fouten, zoals het vervoegen van werkwoorden, lidwoordgebruik en onjuiste pronomina (bijvoorbeeld 'hem' in plaats van 'hij'). De NT2-ers op een hoger niveau maken op deze gebieden weinig of soms helemaal geen fouten. Welke transcripties en geluidsfragmenten tot het hogere en het lagere niveau van NT2 behoren, is aangegeven in de bijlagen. Ook in tabel 7 en 8 is dit verschil aangegeven.

In tabel 7 is ook aangegeven welke lengte de transcripties hebben. De transcripties zijn getypt in letterformaat 10 met regelafstand 1.

Tabel 7. Informatie bij de transcripties

Transcripties		
Titel	Lengte	Niveau
Marokkaans 1	3 A4	Lager
Marokkaans 2	5,5 A4	Lager
Marokkaans 3	3,5 A4	Lager
Marokkaans 4	3,5 A4	Lager
Marokkaans 5	3,5 A4	Lager
Marokkaans 6	3,5 A4	Lager
Marokkaans 7	1,5 A4	Hoger
Marokkaans 8	1,5 A4	Hoger
Turks 1	4 A4	Lager
Turks 2	4 A4	Lager
Turks 3	4 A4	Lager

Turks 4	3,5 A4	Hoger
Turks 5	2 A4	Hoger
Turks 6	3 A4	Hoger
Turks 7	3,5 A4	Lager
Turks 8	3 A4	Lager
Turks 9	3,5 A4	Lager
Turks 10	3,5 A4	Lager
Turks 11	3,5 A4	Lager

Tabel 8. Informatie bij de geluidsfragmenten

Titel	Moedertaal	Lengte (min)	Niveau	Overige info
CE 1	Turks	14:33	Hoger	Man
CE 2	Turks	14:24	Hoger	Man
Frogstory 1	Mar-Arabisch	06:33	Lager	Vrouw, 40 jr
Frogstory 3.1	Turks	04:03	Lager	Vrouw, 40 jr
Frogstory 3.2	Turks	03:44	Lager	Vrouw, 40 jr
Frogstory 4	Mar-Arabisch	02:39	Hoger	Meisje, 14 jr
OZF A1.1	Mar-Arabisch	04:15	Hoger	Man
OZF A1.2	Mar-Arabisch	03:53	Hoger	Man
OZF A1.3	Mar-Arabisch	04:38	Hoger	Man
OZF C1.1	Turks	04:07	Hoger	Man
OZF C1.2	Turks	04:54	Hoger	Man
OZF C1.3	Turks	05:13	Hoger	Man
OZF D1.1	Turks	04:43	Hoger	Man
OZF D1.2	Turks	04:19	Hoger	Man
SE 1.1	Turks	07:10	Lager	Vrouw, 20 jr
SE 1.2	Turks	06:12	Lager	Vrouw, 20 jr
SE 2	Turks	06:36	Lager	Vrouw, 20 jr

3.2 Aanpak

In de in paragraaf 3.1 besproken data zal ik op zoek gaan naar zinnen die ongrammaticaal zijn doordat er een subject pronomen is weggelaten. Ook zal ik letten op zinnen waarin het wel goed gaat en het verschil tussen T1 en T2 geen interferentiefouten veroorzaakt. Ik zal de zinnen tellen waarin het subject pronomen goed is gebruikt en waarin het subject pronomen is weggelaten. Deze zinnen staan onder elkaar in de bijlagen. Ik zal tevens op dezelfde manier kijken naar de uitingen van de (Nederlandse) interviewers, om zo een vergelijking te kunnen maken tussen de hoeveelheid weggelaten subject pronomina door NT2-ers en mensen met Nederlands als moedertaal. Ik zal kijken of er een verschil is tussen de manier waarop NT2-ers en NT1-ers subject pronomina weglaten. Het is namelijk mogelijk dat ook mensen met Nederlands als moedertaal (in informele spreektaal) soms subjecten weglaten. Door ook naar de groep moedertaalsprekers van het Nederlands te kijken, kan ik zien of het inderdaad mogelijk is dat het weglaten van subject pronomina door Turkse en Marokkaanse NT2-ers maken te maken heeft met het verschil met hun moedertaal, of dat dit op dezelfde momenten gedaan wordt als door sprekers met een niet pro-drop T1. Als dit laatste het geval is, hoeven de fouten die de NT2-ers maken, niet voort te komen uit het feit dat Turks en Marokkaans-Arabisch pro-drop talen zijn en het Nederlands niet.

Vervolgens zal ik kijken of er een overeenkomst is tussen de zinnen waaruit subject pronomina zijn weggelaten, om te zien of het mogelijk is te verklaren waarom Turkse en Marokkaanse NT2-ers soms wel subjecten weglaten en soms niet, als uit mijn onderzoek naar vraag 1 blijkt dat dit gebeurt. Aan de hand van de zinnen in de bijlage die ik geteld heb tijdens mijn onderzoek naar vraag 1, wil ik een antwoord formuleren op vraag 2, door te kijken naar verschillen en overeenkomsten tussen de context waarbinnen subject pronomina werden weggelaten. Ik zal hierbij kijken naar:

- *context*: werd het weggelaten subject vlak daarvoor in een zin genoemd?;
- *dat/het*: was het weggelaten subject een onzijdig 'dat' of 'het'?;
- *bijzin*: was het subject uit de bijzin weggelaten?;
- *hoofdzin*: was het subject uit de hoofdzin weggelaten?;
- *subject eerste positie*: zou het weggelaten subject op de eerste plaats van de zin komen?;
- *subject verderop*: zou het weggelaten subject na de eerste plaats in de zin komen? en
- *imperatief*: was het subject (toegestaan) 'weggelaten' uit een imperatief?

Deze contexten waarbinnen subject pronomina zijn weggelaten kunnen van invloed zijn geweest op de (onbewuste) keuze van de NT2-er om het subject pronomen weg te laten,

bijvoorbeeld omdat een onderdeel van de zin weglaten dat uit de context is op te maken een bekend fenomeen is in het Turks (object-drop, zie paragraaf 1.3.4). De plaats van het subject in de zin zou van invloed kunnen zijn, omdat de volgorde van zinnen niet in alle talen hetzelfde is. Zo komt het subject in het Nederland op de eerste plaats, voor het werkwoord, maar komt in het Marokkaans-Arabisch het subject juist na het werkwoord. Mogelijk zijn sommige subjecten binnen meerdere van deze contexten weggelaten. Dan zal ik dit voor al deze contexten tellen.

4. Resultaten

4.1 Resultaten bij vraag 1

Bij het kijken naar de data die ik tot mijn beschikking had, heb ik twee soorten zinnen geteld. Ik heb gezocht naar zinnen waarin het subject pronomen juist was gebruikt en naar zinnen waarbij een subject pronomen gebruikt had moeten worden, maar dit was weggelaten. Deze zinnen zijn opgenomen in bijlage 1 t/m 6. In de transcripten geluidsfragmenten met gesprekken met moedertaalsprekers van het Marokkaans-Arabisch vond ik in totaal 88 zinnen waarin het subject pronomen correct was gerealiseerd of was weggelaten. De interviews met moedertaalsprekers van het Turks bevatten 158 deze twee soorten zinnen. In teksten van de interviewers, moedertaalsprekers van het Nederlands, vond ik 103 zinnen met correct subject pronomen of zinnen waaruit het subject was weggelaten. Deze gegevens staan met de onderverdeling van juiste en onjuiste zinnen in tabel 9. De groep moedertaalsprekers van het Turks of Marokkaans-Arabisch in deze tabel bestaat alleen uit NT2-ers met een lager niveau van het Nederlands.

Tabel 9. Subject pronomen wel/niet gerealiseerd in zinnen die pronominaal subject vereisten

	Juist subject		Weggelaten subject		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Moedertaal						
Marokkaans	88	72%	31	28%	119	100%
Turks	138	65%	73	35%	211	100%
Nederlands	99	96%	4	4%	103	100%

Uit deze gegevens blijkt dat de personen met als moedertaal Turks of Marokkaans-Arabisch in veel gevallen een juist subject pronomen gebruiken als dit nodig is, maar vergeleken bij de personen met Nederlands als moedertaal laten zij het subject pronomen toch veel vaker weg. Een enkele keer laat een moedertaalspreker van het Nederlands ook een subject pronomen weg.

In de gebruikte data waren ook een aantal transcripties en geluidsfragmenten van NT2-ers met een hoger niveau van het Nederlands. Om het gebruik van subject pronomina onder NT2-ers met een hoger en lager niveau met elkaar te kunnen vergelijken, staan in tabel 10 de getallen met betrekking tot subject pronomina gebruik onder Turkse en Marokkaanse NT2-ers met een hoger niveau.

Tabel 10. Gebruik subject pronomina NT2-ers hoger niveau en NT1

	Juist subject		Weggelaten subject		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Moedertaal						
Marokkaans	90	97%	3	3%	93	100%
Turks	359	99%	4	1%	363	100%
Nederlands	99	96%	4	4%	103	100%

Uit deze tabel blijkt dat NT2-ers met een hoger niveau van het Nederlands subjecten weglaten op een manier die vergelijkbaar is met hoe moedertaalsprekers van het Nederlands dit doen. In de meeste gevallen worden subject pronomina correct gebruikt door de NT2-ers met een hoger niveau van het Nederlands, slechts in enkele gevallen wordt een subject pronomen weggelaten.

4.2 Resultaten bij vraag 2

Uit tabel 9 blijkt dat Turkse en Marokkaanse NT2-ers veelal het subject pronomen op een juiste manier gebruiken. Toch werd het subject pronomen in veel gevallen weggelaten, terwijl dit in het Nederlands wel nodig was. (Resp. 35% en 28% van de zinnen waarin subject nodig was.) Om een antwoord te kunnen formuleren op mijn tweede onderzoeksvraag waarom er soms wel en soms niet subject pronomina worden gebruikt, heb ik gekeken in welke context subjecten werden weggelaten. Ik heb gekeken naar:

- *context*: werd het weggelaten subject vlak daarvoor expliciet in een zin genoemd?;
- *dat/het*: was het weggelaten subject een onzijdig 'dat' of 'het'?;
- *bijzin*: was het subject uit de bijzin weggelaten?;
- *hoofdzin*: was het subject uit de hoofdzin weggelaten?;
- *subject eerste positie*: zou het weggelaten subject op de eerste plaats van de zin komen?;
- *subject verderop*: zou het weggelaten subject na de eerste plaats in de zin komen? en
- *imperatief*: was het subject (toegestaan) 'weggelaten' uit een imperatief?

In tabel 11 staat voor de groep Turkse NT2-ers in hoeveel gevallen de weggelaten subject pronomina bepaalde kenmerken hadden. Het totaal aantal zinnen waaruit een subject was weggelaten door de Turkse NT2-ers was 73. Het is mogelijk dat een weggelaten subject meerdere kenmerken had, zoals in voorbeeld (30).

- (30) (Interviewer:) Wat zei die moeder?
 (NT2-er:) Zegt misschien goed rijen.⁴

Kenmerken van het weggelaten subject in (30) ('zij') zijn (i) het subject hoort op de eerste positie van de zin, (ii) het subject staat in een hoofdzin en (iii) hetgeen waaraan het subject pronomina zou refereren, wordt genoemd binnen de context van het weggelaten subject (namelijk: 'die moeder').

Tabel 11. Kenmerken weggelaten subjecten (T1 Turks)

Context	Dat/het	Bijzin	Hoofdzin	Subject 1 ^e positie	Subject verderop	Imperatief
23	14	0	62	36	19	0

Uit tabel 11 blijkt dat de weggelaten subject pronomina in geen geval in een bijzin hoorden. Ook gebruikten de sprekers geen imperatieven, waarin het weglaten van subjecten grammaticaal correct is. De weggelaten subjecten hoorden dus altijd in een hoofdzin, hoorden veel vaker op de eerste positie van de zin dan verderop in de zin. In 37% van de gevallen stond hetgeen waaraan het subject zou refereren in de nabije omgeving van het weggelaten subject.

De kenmerken van de zinnen waarin door de Marokkaanse NT2-ers subject pronomina werden weggelaten, staan in tabel 12. Het totaal aantal zinnen waarin een subject was weggelaten, is 31.

Tabel 12. Kenmerken weggelaten subjecten (T1 Marokkaans-Arabisch)

Context	Dat/het	Bijzin	Hoofdzin	Subject vooraan	Subject verderop	Imperatief
20	5	4	29	13	10	1

Uit deze tabel blijkt dat de Marokkaanse NT2-ers net als de Turkse NT2-ers vooral subjecten weglaten uit hoofdzinnen en dat vaak in de context (voorgaande zin) het subject al is genoemd. Ook was er een imperatief, waarin het weglaten van het subject grammaticaal was. Dit kwam echter maar één keer voor.

⁴ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 8*

5. Interpretatie

Zoals blijkt uit de resultaten die zijn weergegeven in tabel 9, laten ook moedertaalsprekers van het Nederlands af en toe een subject pronomen weg. Dit is vaak in gevallen waarin het in Nederlandse informele spreektaal wordt geaccepteerd dat het subject pronomen wordt weggelaten, zoals in (31).

- (31) * Ja ja is wel goed.⁵
Ja ja *het* is wel goed.

Deze zin is grammaticaal niet correct, omdat het subject 'het' ontbreekt, maar het wordt in informele spreektaal geaccepteerd, omdat het duidelijk is wat de spreker bedoelt. Hij gaat hier direct in op wat de andere spreker zegt, hij stemt hiermee in.

Een ander geval van subject pronomina weglaten in het Nederlands dat algemeen wordt geaccepteerd en zelfs grammaticaal is, is wanneer er sprake is van een imperatief. In dit soort zinnen wordt in het Nederlands altijd het subject weggelaten. (32) is een voorbeeld van een imperatief die ik tegenkwam bij een moedertaalspreker van het Nederlands.

- (32) Vertel rustig door.⁶

Met subject zou deze zin mogelijk zijn: 'vertelt *u* rustig door', maar (32) is niet ongrammaticaal, omdat de imperatief de enige mogelijkheid in het Nederlands is om het subject weg te laten (zie paragraaf 1.2.4).

Het is in het Nederlands in sommige gevallen dus geaccepteerd of zelfs grammaticaal om een subject pronomen weg te laten. In sommige gevallen waarin moedertaalsprekers van het Turks of Arabisch een subject pronomen weglaten, is dit in het Nederlands ook geaccepteerd of grammaticaal. In andere gevallen is dit echter niet zo. (33) is een voorbeeld van een zin die in Nederlandse informele spreektaal geaccepteerd zouden kunnen worden.

- (33) * Ken jij de uh de ma tante? Woo woont in Frankrijk.⁷
Ken jij mijn tante? Ze woont in Frankrijk.

---

⁵ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 3*

⁶ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 5*

⁷ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 4*

Deze zin is niet officieel grammaticaal correct, maar wordt wel geaccepteerd, omdat het duidelijk is dat het in de tweede zin gaat om de tante die aan het eind van de eerste zin genoemd wordt. In dit geval zou je het weglaten van het subject ('ze' / 'mijn tante') topic-drop kunnen noemen. Uit de context blijkt duidelijk wat het subject van de zin is.

Gevallen van subject weglaten bij een imperatief kwam één keer voor in een transcriptie van een interview met iemand met Marokkaans-Arabisch als moedertaal.

(34) Aa schiet op!⁸

In zin (34) is het weglaten van het subject grammaticaal juist in het Nederlands. In de andere gevallen van weggelaten subjecten was dit echter niet zo en in de meeste gevallen van subject weglaten zorgde dit duidelijk voor ongrammaticaliteit. (35), (36) en (37) zijn hier voorbeelden van.

(35) * Was in de station.⁹

Het was in het station.

(36) * Help mijn vader.¹⁰

Ik help mijn vader.

(37) * Wanneer kwamt in Frankrijk?¹¹

Wanneer kwam *hij* in Frankrijk?

In deze zinnen is het niet mogelijk om het subject pronomina weg te laten, ook niet in informele spreektaal. Het grootste deel van de zinnen waarin een subject werd weggelaten, zijn zinnen als (35), (36) en (37). Mogelijk maken de sprekers deze fouten omdat het in het Turks en Arabisch wel mogelijk is om een zin als deze te maken, omdat deze talen pro-drop talen zijn.

In de groep NT2-ers met een hoger niveau van het Nederlands, worden nog maar weinig fouten gemaakt op het gebied van weglaten van subject pronomina. De interferentiefouten die optreden onder de groep met een lager niveau NT2, kunnen dus verdwijnen als het niveau hoger wordt. De fouten die gemaakt worden, kunnen dus komen door het verschil tussen T1 pro-drop en T2 niet pro-drop, maar hebben ook te maken met het niveau en de ervaring met de T2 van de sprekers.

---

⁸ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 5*

⁹ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 11*

¹⁰ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 2*

¹¹ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 4*

Uit tabel 11 blijkt dat in veel van de gevallen waarin het subject pronomen door Turkse NT2-ers was weggelaten, het ging om een subject in de eerste positie van de zin en een subject dat eerder genoemd was in de context. Dergelijke zinnen zijn (38) en (39).

- (38) (Interviewer:) Waar gaat de film over?
(NT2-er:) Gaat over een uh... net als Charlie.¹²
- (39) Daarom komt daar trein.
Is daar stoppen.¹³

In (38) wordt een pronomen om te refereren aan 'de film' weggelaten uit het antwoord van de NT2-er. Het weggelaten pronomen is 'hij' of 'het' en hoort aan het begin van de zin te komen. Doordat 'de film' in de eerste zin is genoemd, is het nog wel begrijpelijk wat de NT2-er bedoelt. In (39) laat de spreker het subject weg dat moet refereren aan 'trein'. Het pronomen 'hij' had ook in dit voorbeeld op de eerste positie van de zin moeten komen.

Deze manier van weglaten van subjecten lijkt op het topic-drop dat in de discours georiënteerde talen grammaticaal correct is. Door de context is wel duidelijk wat de spreker bedoelt, maar in het Nederlands is het niet grammaticaal correct. Ik schreef in paragraaf 1.2.4 over de mogelijkheid tot topic-drop in het Nederlands in informele taal. Het is echter niet zo dat alle gevallen van 'topic-dropachtige' zinnen als (38) en (39) ook in Nederlandse informele taal geaccepteerd worden. Dit is het geval in (40).

- (40) NT2-er: En dan uh en dan hij uh kwam een uh een vrouw hè.
Interviewer: Ja.
NT2-er: Heeft een baby hè.¹⁴

In zin (40) is het ook in informeel taalgebruik gewenst om een subject pronomen te gebruiken. In dit geval is dat 'zij'. Het pronomen 'zij' refereert dan aan 'een vrouw' uit de eerste zin. 'Een vrouw' staat dichtbij het weggelaten subject, maar het subject (pronomen) moet toch worden uitgesproken.

Kijkend naar hoe vaak de NT1-ers subjecten weglaten op een manier die alleen op een informele manier geaccepteerd wordt (zie hoofdstuk 4), valt ook op dat de Turkse NT2-ers veel vaker subjecten weglaten die misschien lijken op geaccepteerd informeel taalgebruik, maar het niet zijn. Het is opvallend dat de NT1-ers het zo weinig doen. Als al de gevallen

---

¹² Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 11*

¹³ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 3*

¹⁴ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 11*

waarin dit gebeurt door de NT2-ers geaccepteerd informeel taalgebruik zouden zijn, zou het aannemelijk zijn dat dit in het taalgebruik van de NT1-ers ook veel meer zou voorkomen. Dit is echter niet het geval.

Zoals eerder is opgemerkt in paragraaf 1.3.4, is het in het Turks mogelijk objecten weg te laten als uit de context blijkt wat het object is. Wat de NT2-ers doen in zinnen als (38), (39) en (40), is vergelijkbaar met deze manier van object-drop. Ook ben ik in de interviews met Turkse NT2-ers gevallen van object-drop in het Nederlands tegengekomen, zoals voorbeeld (41) en (42).

(41) Maar zijn familie ook komt binnen.

En hij vindt niet leuk.¹⁵

(42) Ja hij krijgt een bekeuring.

Moet hij betalen.¹⁶

In de tweede zin van (41) ontbreekt het object 'dat', wat moet refereren aan het binnenkomen van zijn familie. Uit de tweede zin van (42) is het object 'die' weggelaten, wat zou moeten refereren aan de bekeuring. Uit de context blijkt wat de objecten zijn, maar in het Nederlands moeten ze toch uitgesproken worden. In het Turks hoeft dit niet, dus het is mogelijk dat de Turkse NT2-er hier onterecht een object weglaat, omdat hij denkt dat dit, net zoals in het Turks, grammaticaal is. Dit kan dan ook een interferentiefout genoemd worden. Deze manier van objecten weglaten, past de moedertaalspreker van het Turks ook toe op een groot deel van de subjecten die hij weglaat in het Nederlands. In de context is het subject genoemd, daarna kan het worden weggelaten.

Toch zijn er ook genoeg gevallen waarin het subject pronomen wordt weggelaten, zonder dat dit net is genoemd in de context. Wanneer er in het Turks geen speciale nadruk op het subject gelegd hoeft te worden, wordt het subject pronomen nooit expliciet uitgesproken. Veel van de gevallen waarin de Turkse NT2-er geen subject gebruikt in het Nederlands, kunnen dus begrepen worden door te kijken naar dit verschil tussen het Turks en het Nederlands. De NT2-er is gewend deze subjecten nooit te hoeven gebruiken. In veel gevallen doet hij het in het Nederlands al goed (zie tabel 9). Soms gaat het fout op een manier die lijkt op het object-drop in het Turks en blijkt duidelijk uit de context wat het subject is. Ook de andere gevallen waarin de Turkse NT2-er een subject pronomen weglaat, zouden een interferentiefout zou kunnen zijn, omdat dit volgens de Turkse grammatica wel kan.

---

¹⁵ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 1*

¹⁶ Voorbeeld komt uit transcriptie *Turks 9*

Uit tabel 10 blijkt dat onder de uitingen van de Marokkaanse NT2-ers één keer een imperatief voorkwam die grammaticaal correct was (zie voorbeeld (34)). De andere gevallen van weggelaten subjecten waren echter niet grammaticaal. In de tabel is te zien dat veel weggelaten subjecten in een vorige zin expliciet zijn genoemd, zoals ook in veel zinnen van moedertaalsprekers van het Turks het geval was. (43), (44) en (45) zijn voorbeelden van dit soort zinnen.

(43) NT2-er: Dan uh mij vader die wil, gaat altijd naar Marokko. Altijd hè.

Interviewer: Hm.

NT2-er: Krijgt zes weken.¹⁷

(44) Ik heb zien jongetje.

Zit op stoel.¹⁸

(45) Interviewer: Goktent ja.

NT2-er: Is hiernaast hè.¹⁹

In (43) laat de NT2-spreker in de laatste zin het subject pronomen 'hij' weg. Dit hoort in de eerste positie van de zin te komen en refereert aan 'mij vader'. De vader valt binnen de context van het weggelaten subject 'hij' en het is duidelijk wat het weggelaten subject moet zijn. Toch is deze zin in het Nederlands niet grammaticaal correct. Dit geldt ook voor (44). De spreker laat in de tweede zin aan het begin van de zin het subject pronomen 'hij' weg, dat moet verwijzen naar 'jongetje' uit de zin ervoor. In (45) zou het subject ook vooraan in de zin moeten komen. Het weggelaten pronomen is hier 'dat'. 'Dat' verwijst dat naar 'goktent' uit de voorgaande zin.

Net als bij de groep moedertaalsprekers van het Turks, geldt dat er een aantal gevallen is waarin de NT2-ers het subject weglaten zonder dat dit in een voorgaande zin duidelijk is gezegd. Ook voor deze groep lijkt het logisch dat er af en toe een negatieve transfer plaatsvindt op dit gebied, waardoor er interferentiefouten ontstaan.

De in paragraaf 2.1 gestelde onderzoeksvragen waren:

1. Welke fouten die Turkse en Marokkaanse NT2-ers maken in het Nederlands, komen mogelijk voort uit het feit dat Turks en Marokkaans Arabisch pro-drop talen zijn en het Nederlands niet?

---

¹⁷ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 6*

¹⁸ Voorbeeld komt uit geluidsfragment *Frogstory 1*

¹⁹ Voorbeeld komt uit transcriptie *Marokkaans 5*

2. Wat maakt dat Turkse en Marokkaanse NT2-ers soms wel en soms niet fouten maken bij bepaalde pro-drop kenmerken? Ofwel: Zijn er overeenkomsten te ontdekken tussen de zinnen waarbij het grammaticaal fout of juist goed gaat? Is er een systematiek?

De verwachting hierbij was dat de NT2-leerders meer subject pronomina zouden weglaten uit zinnen waarin deze gewenst waren dan mensen met als moedertaal Nederlands of NT2-ers waarvan de T1 ook niet pro-drop is. Ik verwachtte echter niet dat de Turkse en Marokkaanse NT2-ers in álle gevallen waarin een subject pronomina nodig was, het subject pronomina zouden weglaten en ik wilde kijken of er een systematiek te vinden was in het weglaten van subject pronomina. Uit dit onderzoek is gebleken dat de Turkse en Marokkaanse NT2-leerders inderdaad meer subject pronomina uit zinnen weglieten dan de sprekers met Nederlands als moedertaal. De momenten waarop dit gebeurt, kunnen interferentiefouten genoemd worden. Mogelijk zetten de NT2-ers af en toe (onbewust) de pro-drop parameter van hun moedertaal over op het Nederlands. Uit tabel 9 blijkt echter dat dit lang niet in alle gevallen zo is, dus het is niet mogelijk om de conclusie te trekken dat de pro-drop parameter blindelings van het Turks of Marokkaans-Arabisch op het Nederlands wordt overgezet. De fouten die er echter nog wel op dit gebied gemaakt worden, zijn te verklaren door het verschil tussen de pro-drop moedertaal en de niet pro-drop T2. Tussen de groep Turkse en Marokkaanse mensen waren op het gebied van subjecten weglaten geen opvallende verschillen. Wel werd er door de Turkse groep af en toe ook objecten weggelaten, zoals in het Turks door topic-drop mogelijk is.

Wat opviel, was dat een groot aantal van de gevallen van subject weglating zinnen betrof waarin de betekenis van het weggelaten subject duidelijk bleek uit de context. Dit lijkt op een vorm van topic-drop die in enkele gevallen in informeel Nederlands wel is geaccepteerd.

Kijkend naar de groep Turkse en Marokkaanse NT2-ers met een hoger niveau NT2, is te zien dat het weglaten van subject pronomina geen fout is die hardnekkig blijft hangen. NT2-ers die op een hoger niveau NT2 spreken, laten subject pronomina weg op een manier die vergelijkbaar is met hoe mensen met Nederlands als moedertaal dit doen.

6. Conclusie

Voor dit onderzoek naar een eventuele invloed van een eigenschap van een moedertaal op het leren van een tweede taal die deze eigenschap niet heeft, heb ik bestaande transcripties en geluidsfragmenten van gesprekken met Turkse en Marokkaanse NT2-ers geanalyseerd. Ik heb in deze transcripties en geluidsfragmenten gekeken naar zinnen waarin subject pronomina werden gebruikt of werden weggelaten. Het Turks en Marokkaans-Arabisch zijn pro-drop talen en het Nederlands is dit niet, daarom verwachtte ik dat de NT2-leerders interferentiefouten zouden maken: fouten door een verschil tussen de T1 en de T2. Ik verwachtte dat de NT2-ers vaker subject pronomina uit zinnen zouden weglaten dan mensen met Nederlands als T1 en ik wilde kijken of er een systematiek te vinden was binnen de zinnen waarin subject pronomina door de NT2-ers werden weggelaten. Uit dit onderzoek blijkt dat de Turkse en Marokkaanse NT2-ers met een lager niveau van het Nederlands inderdaad vaker subject pronomina uit zinnen weglieten dan moedertaalsprekers van het Nederlands. In veel gevallen deden er zich op dit gebied echter geen problemen voor, en gebruikten de NT2-ers wél subject pronomina (zie tabel 9). Uit een analyse van de zinnen waaruit subject pronomina werden weggelaten, blijkt dat het in veel gevallen ging om zinnen waarin het weggelaten subject duidelijk bleek uit de context, omdat het subject in de voorgaande zin expliciet was genoemd. Vaak hoorden de weggelaten subjecten op de eerste positie van de zin te komen. Dit lijkt op een vorm van topic-drop die in informeel Nederlands in enkele gevallen is geaccepteerd (zie paragraaf 1.2.4) en op het topic-drop dat in context georiënteerde topic-drop talen voorkomt (zie paragraaf 1.1 en 1.2.4).

Er waren ook gevallen waarin het subject niet expliciet in de nabije context was genoemd, en ook dit kunnen interferentiefouten zijn. Fouten die gemaakt werden omdat de NT2-er er (onbewust) vanuit ging dat het in het Nederlands net als in zijn T1 mogelijk is om subject pronomina weg te laten.

Kijkend naar NT2-ers met een hoger niveau van het Nederlands, bleek dat deze interferentiefouten veelal verdwijnen wanneer het niveau van NT2 hoger wordt. Zinnen met weggelaten subject pronomina kwamen vooral voor in de transcripties en geluidsfragmenten van gesprekken met NT2-ers met een lager niveau NT2.

Om een nog duidelijker antwoord op de onderzoeksvragen te kunnen formuleren, zou het goed zijn om meer informatie te verzamelen over de proefpersonen wat betreft lengte van verblijf in Nederland, mate van contact met het Nederlands etc. Een andere vorm van onderzoek zou interessante resultaten kunnen opleveren, zoals de proefpersonen gemanipuleerde zinnen met of zonder subject pronomen laten beoordelen op correctheid. Ook zou een controlegroep met een andere T1 dan Turks of Marokkaans-Arabisch kunnen worden toegevoegd, een niet pro-drop T1.

7. Literatuur

ANS-redactie. *E-ANS*. Ontleend aan de Algemene Nederlandse Spraakkunst:

<http://ans.ruhosting.nl/e-ans/index.html>.

Appel, R. & A. Vermeer. (1993) *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Bennis, H. (1982-1983) De pro-drop parameter en subjectloze zinnen in het Nederlands. *Spektator. Tijdschrift voor Neerlandistiek*, 12, p. 409-427.

Bennis, H. (2006). 'Agreement, pro and imperatives'. In: P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer & F. Weerman (eds.). *Arguments and Agreement*. (p. 101-127) Oxford University Press.

Brandi, L. & Cordin, P. (1989). *Two Italian dialects and the null-subject parameter*. In: O. Jaeggli & K. Safir (eds.). *The null-subject parameter*. Kluwer Academic press, p. 111-142.

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), 2013, <http://www.cbs.nl/nl-nl/menu/themas/dossiers/allochtonen/cijfers/default.htm>, geraadpleegd op 01-02-2014.

Dulay, H., Burt, M. & Krashen, S. (1982) *Language two*. Oxford: Oxford University Press.

Ellis, R. (1985) *Understanding second language acquisition*, Oxford: Oxford University Press.

Göksel, A. & Kerslake, C. (2011) *Turkish : An essential grammar*. Londen: Routledge.

Harrel, R. (1962) *A short reference grammar of Moroccan Arabic*. Georgetown: Georgetown University Press.

Holes, C. (1995). *Modern Arabic: Structures, functions and varieties*. New York: Longman

Holmberg, A. & Roberts, I. (2009). Introduction: parameters in minimalist theory. In: T.

Biberauer, A. Holmberg, I. Roberts & M. Sheehan (eds.). *Null subjects in minimalist theory*. (p. 1-57) Cambridge University Press.

Huang, T.J. (1984). On the Distribution and Reference of Empty Pronouns. *Linguistic Inquiry*, Vol. 15, No. 4 (Autumn, 1984), p. 531-574.

Kampen, J. van. (2006) Early operators and late topic-drop/pro-drop. In: L. Escobar & V. Torrens. *The acquisition of syntax in romance language*. John Benjamins Publishing Company

Kerstens, J. (1997) *Plato's probleem*. Bussum: Coutinho.

Koopman, D. (1982) Taalmoeilijkheden bij Turken. In: A. Gailly en J. Leman (red.) In: *Onderwijs, taal- en leermoeilijkheden in de immigratie*. P. 115-148) Leuven: Acco,

Nortier, J. (2009) *Nederland meertalenland*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Otten, R. (1982) Taalmoeilijkheden bij Marokkanen, In: A. Gailly & J. Leman (red.) *Onderwijs, taal- en leermoeilijkheden in de Immigratie*. Leuven: Acco, p. 93-114 , 1982.

Otten, R. (1983) *Basiswoordenboek Marokkaans-Arabisch – Nederlands, Nederlands – Marokkaans-Arabisch*. Muiderberg: Coutinho.

Schaaik, G. van. (1988) *Basiscursus Turks*. Muiderberg: Coutinho.

Stoetzer, W. (1997). *Arabische grammatica in schema's en regels*. Bussum: Coutinho

White, L. (1985). The "Pro-drop" Parameter In Adult Second Language Acquisition. *Language Learning* 35(1), p.47–62.

Bijlagen

1. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Turks – NT2 lager niveau)	p. 41
2. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Mar-Arabisch – NT2 lager niveau)	p. 44
3. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Nederlands)	p. 46
4. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Turks – NT2 lager niveau)	p. 48
5. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Mar-Arabisch – NT2 lager niveau)	p. 50
6. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Nederlands)	p. 51
7. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Turks – NT2 hoger niveau)	p. 52
8. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Mar-Arabisch – NT2 hoger niveau)	p. 59
9. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Turks – NT2 hoger niveau)	p. 61
10. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Mar-Arabisch – NT2 hoger niveau)	p. 62

1. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Turks – NT2 lager niveau)

Turks 1

moet ik nu vertellen of uh ..?
hij verkoopt een auto.
en zij zegt is die auto van ons?
hij zegt ja.
en hij loopt naar charlie chaplin of naar die man.
ja hij vindt nie(t) leuk omdat ik denkt met zun twee gaan.
en hij vindt nie(t) leuk.
hij rijdt achter.
en nu ja hij rijdt door.
maar hij kijkt achteraan niet vooraan.
en nou hij rijdt door uh...
hij rijdt door de straat.
en hij kijkt niet voorkant he.
hij komt ja op de stoep pardon.

Turks 2

ik wil voorkant komen en haar achter.
ja ze pakt uh ja kilavuzas ik weet wel.
hij kijkt naar uh weg zoekt welke weg wij gaan.
arabaas kilavuzuas ja weet ik wel.
en hij zie(t) niets.
en hij rijdt door.
maar hij zie(t) niks he.
en hij kijkt is allemaal kapot nieuwe auto.
en hij uit uitstappen.
en de man zegt tis jouw schuld.
ik denk hij zegt rij maar hier weg.
ik denk ook.
maar uh ik denk zij zegt wij betaalt helemaal niks of...
en ja hij rijdt achter.
hij wil start maar lu lukt nie(t).
nou ze zijn allemaal kwaad.
en die zegt tegen hem ga jij doorrijen.
en hij praat met politieagent.
en hij pakt auto achter dingen rem.

Turks 3

ja die acteur he ik weet nie(t) naam van hem familie wacht op uh die station.
hij komt daar me(t) tas.
en hij zien die familie.
dan hij begint praten met um vrouw of vriendin.
hij gaat zo door.
en de vrouw daar ik weet niet wat ze doen.
dan hij ze zegt.
is praten beetje ik weet niet.
hij is uh iets zeggen maar ik weet niet.
dan hij zo snel kijkt.
en hij pakt die nee eerst afscheid.
maar hij bedoelt dat is van hem tas.
maar dat is nie(t) van hem tas maar die kindje.
hij gaat naar trein pakken.
dan hij roept man.
dan zij loopt achter van de acteur.
dan hij is uh nog uitstapen.

ja ik bedoelt zo.
daarna komt de huifkar ik weet niet.
dan hij bedoelt dit is trein.
hij vast achter van de paar(d)wagen.
hij gaat zo uit.
maar dat is nie(t) trein.
ja hij begrijpt.
en hij gaat nog achter trein hardlopen zo.
hij was achter trein.

Turks 7

hij heeft claxon.
en toen hij was blij.
ja hij wil die mens niet meenemen gewoon hem vrouw.
et toen uh hij was echt kwaad he.
toen hij wil eerst opeen(s) dan hij wil rijden dan was naar achter
dan hij is rijden op stoep.
en toen hij was gewoon doorrijen.

Turks 8

denk ik.
en dan hij gewoon naar voor kijk.
hij wil inhalen.
hij rijden en ander ook rij achter hem he.
maar hij was nog nog niet weten dat is poli(tie) als po nou hij weet nog steeds die was die man met die jongen.
hij was gezien dat is politie was he.
was hij achter de politie he.
dat was bij weg gebouwen.
ik denk riviere of.

Turks 9

toen was hij weg he.
ja hij krijgt un bekeuring.
moet hij betalen.
toen hij wil naar voor rijden
ja hij moet auto starten.

Turks 10

toen hij was met de politie praten.
dan hij gaat kijken naar auto dan.
moet hij nou snel.
hoe heet ie?
hij rijdt voor.
maar ik denk das lif ik denk dit is lift he.
hij kijk naar beneden naar helemaal.

Turks 11

toen hij was uh hier op vakantie of naar ander stad he.
toen was uh ik denk een vrouw bij.
toen hij was de koffer hem naast staan.
toen uh toen hij zeg tegen um vrouw
en dan hij kom zo terug en zo.
en dan uh en dan hij uh kwam un uh un vrouw he.
heeft ze naa(st).
toen uh de trein hij uh hij moet weg he hij moet weg he.
toen hij verkeerd pak de fe de koffer.
hij uh pakt die baby.
hij zeg nee die is verkeerd.

die is hier niet jouw kofferhe.
toen hij geef nou die koffer he.
hij was begin zeg houdoe houdoe tegen hem vrouw he.
en hij op de kar.
ja toen hij uh zeg tegen hem vrouw dag.
die krijg van hem un kusje en zo.
dat weet ik niet.
toen hij zeg tegen hem vrouw houdoe.
hij was uh.

SE 1.1

Ik hier komen?
Nu ik uh twintig.
Wij zitten, drie mensen
Als ik vakantie, altijd andere dag, andere familie...
Ik ga douche en naar bed

SE 1.2

Als ik niet leer, ik kan niet praten met jou.
Hij zegt hou je mond
Ik zeg, moet ik anders Turkish praten voor jou
Ik wil er niks mee te maken...

SE 2

Ik denk: pas op uh...

Frogstory 3.1

Hij pakt kikker
Hij zoekt kikker
Hij schreeuwt
Hij roept, kan ook
Hij steeds zoeken kikker
Hij kijkt naar overal
Hij kijkt boos
Hij loopt in het bos
Hij gaat naar het bos toe
Denk ik
Hij overal zoeken kikker
Hij schreeuwt nog in gaatje
Hij pakt zijn neus
Hij steeds zoeken kikker

Frogstory 3.2

Hij ligt op de grond
Ik weet niet wat...
Maar hij is niet gevonden
Hij nog steeds zoeken kikker
Hij valt op de grond
Ze zijn blij hier
Hij gaat naar familie toe

2. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Mar-Arabisch – NT2 lager niveau)

Marokkaans 1

dit is marocas
ik woon hier in casablanc(a).
hij komt hier
hij komt hier kle... klein.
ik gaat naar met vakantie met uh mij vriend tot daar en terug.
maar ik gaat naar met mij familie to fes.
ik gaat naar ook moulay yaccoub sidi hrazem.
hij in eerste klas.
hij arabisch lezen.
hij is mustafa.
hij praat met jou.

Marokkaans 2

ik ken jou petra een jaar.
ik ken jou vroeg petra.
maar mij broer ken petra gewoon ik denk drie maand of zo.
nee ik zeg ja.
nou die werk daar vast.
hij zeg laat maar laat maar laat maar.
maar die is met uh met huur van de huis.
waarom waarom nou moeten wij betalen van uh van de alter
ik was bij feest.
die zegt moet ik kom met met hem kijk.

Marokkaans 3

ik was met fiets.
maar ik laat die fiets daar.
ik wa ik was met auto.
hij ze(g) hij brengt mij met naar huis met de auto.
wij krijgen zolder.
dan wij maken boven disco.
ja ik heb geld.
ik denke uh die mannen werken bij fabriek die nou
ik denke drie duizend drie duizend en half meer.
ik denk die man gaat krijg die geld van die geld.
ja ik weet.
denk uh ik k krijg geld van mij vader.
maar ik ga naar gemeent(e)
ik was naar uh marokkaans cafe.
ik was zitten daar kaart spelen.
ik zeg nou ik moet naar huis eten.

Marokkaans 4

hij is nu drieenvijftig.
ken jij de uh de ma tante
ik weet ik niet.
ik heb mavo in marokko.
ik was in marokko heb zestien jaar.
ik was op eerst uh klas op mavo ik denk tweede.
ik zeg nee.
op die school ken je alles.
kun je piloot doen.
kun je alles.
kun je alles.

kun je uh zelf van piloot van vliegtuig.
ik ik hoef niet.

Marokkaans 5

en als mij broer moe he mij broer moe ken ik uh us rijden.
ik zeg?
moet jij helemaal niks tegen mij broer zeggen.
moet jij helemaal niks tegen xxx [naam broer] zeggen.
moet jij niks zeggen.
ik heb un vriend van mij he.
abdul ken jij wel he?
wij 's nachts he hij mij wachten ongeveer twee uur 's nachts.
hij komt met auto van hem vader he.
hij heeft de auto van die man un sleutel gepikt.
ik had de auto van mij broer he.
met die auto kunnen wij gaan bij un uh goktent he goktent
dan o als jij bij ons zien durf jij helemaal niet denken
gaa... wij gaan ongeluk maak.
kijk wij ga rij honderdtachtig he gewoon bij tussen oisterwijk en uh.
hij was toen hij was hij was hij en vriend van hem.
ikke nog niet gekom.
hij was aan mij verteld he.
hij was uh in uh gewoon twee.
hij en vriend van hem.
hij was uh een keer in uh ford capri gekocht van uh
dat is niet uh oud.
hij en zijn vrienden.
toen was hij uh in tilburg.

Marokkaans 6

als ik iets van uh winkel haal krijg ik gewoon auto.
ik niet denk helemaal.
maar als ik zie van van daar een bord he dan moet ik van van tevoren rem.
als ik zie niemand in de straat dan uh gas.
ik kan k uh zonder hem kan ik niet naar marokko.
ik ga vandaag kijken over een tent die wil kopen.
nee ik ga alleen.
en uh ik ga ook en ons familie.

Frogstory 1

Ik heb zien jongetje
Ik heb zien ook hondje
Ik zien hier jongetje in de bed slapen
Ik ziet hier jongetje kruipen
Hij is gevallen
Hij kijken
Ja ik begrijp niet
Hij had heel veel gevonden
Hij heeft heel veel, heb man en kinder...

3. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Nederlands)

Marokkaans 1

oeh dat is ver.
en hoe hebben zij mekaar uh ontmoet?
hoe wanneer zagen ze elkaar?
die xxx praat wel.
en kun jij ook nog wat?
hoe lang duurt het voordat je goed arabisch kunt lezen?
dat is moeilijk.
waar spreken ze in marokko nog spaans?

Marokkaans 2

wat zei je?
die kreeg toch un baby.
ja maar hij zit hij woont bij haar in huis?
ben je ook met hem ge haar geweest?
zie je petra nooit meer?
zie jij haar wel?
ja nee omdat je net zegt niet net zei je van niet.
ook dat begreep ik niet maar mohamed werkt gewoon nog in in oisterwijk he dus hij komt daar altijd.
ben je heeft je vader iets geregeld?
dat zou goed zijn he.
dat is veel he.
ja ja dat is wacht even tweehonderd vijftig driehonderd zeg maar drie
lenen heet dat ja hypoth.
ja dat is veel he.
hoe komt dat?
hebben jullie geen a geen kabel aansluiting?
wat zeg je nou de?

Marokkaans 3

was je ziek?
was je op de fiets?
mag je daar disco uh...
hoe denk je dat uh dat uh wie wie betaalt dat eigenlijk die uitkeringen denk je?
nee dat gaat allemaal naar de naar ut rijk

Marokkaans 7

Ik heb begrepen dat je familie in elk geval geen geld had om je opleiding te betalen, maar...
Nou, dat weet ik ook niet meer,
wat deden je ouders?
Maar je bent zelf niet van een Berberse familie?
Maar je bent euh...
En je bent...je hebt wel euh... euh Arabisch geleerd euh...
Ja. O, je bent dus eeuh...Berbers eeuh?
in de zin dat euh...ik weleens verhalen hoor dat Berbers
Ja, nee ik weet het ja. Dat is het weer het klassieke Arabisch, niet het Marokkaans Arabisch.

Marokkaans 8

Eh...je bedoelt: of je nu een euh...Arabische boer bent of een euh Berber-boer...
...want dat klinkt...dat klinkt veel... heel erg Arabisch, vind ik (lacht)
O, dat... dat kun je niet aan namen horen?
Jaja. Maar bijvoorbeeld zoals in Nederland dat je, als je iemand hoort, die heet euh...euh.. Draaisma
Euh...ander euhm...je bent toen euhm eerst naar euh...België gegaan,
Je bent toen naar Utrecht gekomen.
Toen ben je daar gaan werken.

Wat mij euh ...uit het interview met Jan niet helemaal duidelijk was, is hoe...hoe...tot wanneer heb je in Utrecht gezeten en wanneer ben je naar Rotterdam gekomen?
Ja. En je bent naar Rotterdam gekomen om coördinator te worden.

Turks 2

wat pakt ze dan?
hoe heet dat?
wat zegt ie?
nee de politieagent denk ik.

Turks 3

goed meneer zegt u ut maar.
even kijken ze komt ze komt met dat kind.
dan uh dan hoor je un fluit.
waar zet ze?
wat wat zegt ie?
die roept de man.
hoe noem je dat?
ja en is ie op tijd of is ie te laat?
zit ie in die trein of zit ie niet in die trein?
zit ie niet in de trein?

Turks 4

Ja, maar je hebt blijkbaar burens die dat uh...
Woon je daar alleen?
Je woont gewoon in het huis wat, wat je...
Je hebt nooit in een andere stad gewoond in Nederland.
Waar ben je geboren?
Ja, zulke steden hebben we hier helemaal niet, van die omvang.
Het leidt op tot...leerkracht.
Zo...en jij was ook de enige leerkracht op die school...
Ja...dus je hoefde geen overleg te plegen met je met je...met het team, want dat was je ook zelf.
Ha ha ha. Dat is ook de reden geweest waarom je weg bent gegaan,
Maar door wie werd je daar dan aangesteld op die school? Dat was van
Ja...ja...enne...toen heb je dus in uh Ankara op de pedagogische academie gezeten?
En heb je daarna weer gewerkt in Turkije?

Turks 5

Nee, anders val ik je wel in de rede hoor. Dus eh...
Die was consulent van het euh schooladviesdienst...

Turks 6

Wat u daar gedaan heeft?
Ja, ik ken de...behoefte van die...
En in die opleiding...uh...toen u die opleiding ging doen, sprak u ook goed Nederlands?
Ja ja, enne...een ding...voor zo'n opleiding moet je natuurlijk veel schrijven in het Nederlands.
Ja, nee. Dat kan ik me voorstellen.
Nou, ik bedoel als u een stuk in het Nederlands moet schrijven.
Um...lezen. Leest u veel in het Nederlands?
Ja ja...en voor welke partij bent u...gemeenteraadslid?
Of was het in Schiedam geen ramp?
U noemt nou gemeenteraadslid, maatschap...
Zijn er eh...hebt u nog meer bestuursfuncties waarvan u...
(lachen) Ik dacht lid van de ouderraad van school...
U krijgt ze ook thuis, die telefoontjes...
Um...hebt u ervaring met taalonderwijs uhm...van de
Nee, dat is gewoon een vraag. Ik wou gewoon...

4. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Turks – NT2 lager niveau)

Turks 1

en ja kijkt auto.
en kijkt buiten naar hem auto.
en ja hij weet niet hoe moet rijden.
en komt achterui(t).
en was ongeluk.
is helemaal vol van die dingen.
is was.

Turks 2

hij kijkt naar uh [weg zoekt welke weg wij gaan.
en komt kruis daar.
hij wil start maar lu lukt nie(t).
en dan moet duwen.

Turks 3

is daar stoppen.
ja wachten.
dan pakt die die tas.
dan gaat achter.

Turks 7

nou ga kijk dan vertellen.
was un auto gekocht.
komt auto kijken en zo.
en dan blijven zo kijken.
zeg kijk mooi auto en zo.
toen op een keer kijken toen wa(s) daarover boos en kwaad en.
dan nu kijk gewoon naar achter he.
was ge uh gelukt.

Turks 8

zegt misschien goed rijen.
gewoon kijk naar voor he.
kijk us bijna ongeluk.
was gewoon politie achter hem.
nou was helemaal versch versch.
toen was boos he.
was gewoon achter de politie was gedraaid bij un uh bij un benzinepomp.
was gewoon bij een weg he vanaf vanaf van gebouwen was.

Turks 9

toen was alleen weg.
maar was naar achter he.

Turks 10

moet duwen.
was duwen.
ja moet uh
toen pakt van uh de riem he die vast vanachter in de auto he.
toen was vastgehoud maar was kapot.
dan was bijna ongeluk tegen uh.
toen was een keer gedraaid he op de stoepe.
dan ga daar dan omhoog he.
is boven.

toen was achteruit he.
was tegen un bus.

Turks 11

hoe heet?
gaat over un uh net als charlie.
toen was uh ik denk een vrouw bij.
was in de station.
was uh praat met hem vrouw.
en uh zeggen niet huilen niet zo.
heeft un uh baby he.
toen was snel naar trein.
toen kom zo als vrouw hem gezien.
toen was achter hem tot naar daar toe.
toen was achter hem he tot aan trein.
doet nou pakken maar was op een uh kar.
toen was met hem praten.
was daar he.
was verkeerd.
toen heeft kijken.
was trein bij ander kant.
toen was terug naar trein.
heeft un koffer bij.

SE 1.1

Kom thuis, beetje boek lezen en beetje koffie drinken

SE 1.2

Af en toen gaan naar daar
Omdat klein he is
Vader moeder zeggen moet Turks leren
Soms he mensen zeggen he: moeten eigen land terug

SE 2

En deze vrouw en pak kop en arm

Frogstory 3.1

Pakt hond
Is muis ofzo

Frogstory 3.2

Is geen kikker, maar muis
Die hondjes springen naar boom, zitten op de boom

5. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Mar-Arabisch – NT2 lager niveau)

Marokkaans 1

-

Marokkaans 2

was hier geweest?
als ik werk is beter.
help mijn vader.

Marokkaans 3

krijge(n) netto
en dan pak alleen de half van de geld.
krijg geld.
krijg gewoon geld van mij vader.

Marokkaans 4

was hier in marok(ko) komen.
woo woont in frankrijk?
wanneer kwamt in frankrijk?
denke(n) nou die werke(n)
dan als zeg blijf hier werken.

Marokkaans 5

vriend van mij he nederland he iedere dag he breng voor mij brood kaas melk alles.
ken gewoon us kilometer doen of ken ik dan rijden.
aa schiet op.
is hiernaast he.
toen uh die was nou drie maand geleden was bij de politie over die auto.
is nieuw.

Marokkaans 6

was met vier he.
maar kan wel honderdveertig.
krijg zes weken.
als blijf hier?
mij vader ook als blijf hier in nederland.
en altijd gaat gewoon met boot he met un auto alles he.
ik ga vandaag kijken over een tent die wil kopen.
gaan allemaal op een dag.

Frogstory 1

Zit op stoel
Drink water
Dan jongetje, hondje, kijk in de bloem
Ja, zijn in de water gevallen
Hoeft niet meer, mag daar uh...

6. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Nederlands)

Marokkaans 1

praat geen berbers.

Marokkaans 2

-

Marokkaans 3

-

Marokkaans 7

-

Marokkaans 8

bent nog in Frankrijk euh geweest om te kijken of je daar kon studeren...

Turks 2

-

Turks 3

ja ja is wel goed.

Turks 4

-

Turks 5

Ja vertel rustig door.

Turks 6

-

7. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Turks – NT2 hoger niveau)

Turks 4

Dat is een flat. Ik woon in tweede verdieping.
Nee, dat is uh...vijfentwintig jaar oud ongeveer.
Nou, ik ben met het huis tevreden.
Ik heb last van boven en beneden.
Dat is...afhankelijk natuurlijk van de burens
Ik ben ook sinds dertien jaar in Nederland, dus eerste huis.
Maar ik ben uh verhuisd naar Konya toen ik elf jaar oud was.
Dus in een grote stad ben ik verder geweest, maar op een dorpje ben ik eerst geboren.
Met de omgeving samen denk ik vier à vijf miljoen
Ik denk vijftig duizend vierkante kilometer.
En natuurlijk gingen wij mee en
daar heb ik mogelijkheden gehad verder te studeren.
Ik heb de middelbare school in Konya gedaan
en hogere studie heb ik in Ankara dus...uh...
ik heb uh...drie jaar in de eerste fase van middelbare school in Konya gedaan.
Ik heb daar een akte uh voor een leraar voor middelbare scholen. Leraar Duits.
...gehaald, maar...ik heb eerder voordat ik naar Ankara ging, dus uh...een jaar na gymnasium
ongeveer zeven maanden op een klein dorpje voor klas gestaan.
Ik heb ervaring opgedaan daar met vijf verschillende klassen, tegelijkertijd...
totaal zevenentwintig leerlingen had ik.
Ja, ik was leraar op de school, directeur op de school, alles...
af en toe kreeg ik uh een inspecteur uit de stad
Twee keer heb ik dat gehad, verder niks.
Ik heb alles zelf geregeld.
Ik heb de school geopend
omdat ik dat uh...als eerste persoon deed, waardeerden de bewoners van het dorp mij erg veel
en ik heb heel goeie relatie opgebouwd met hun...
Ik had een grote kamertje, die zijn verzorgd van de bewoners.
Alles, eten kreeg ik van de bewoners, drinken...noem maar op.
Uh...ik heb wel spullen meegenomen,
ik heb nooit gebruikt daar.
En binnen zeven maanden ben ik tien kilo toegenomen.
Nou ik wilde natuurlijk verder studeren
Ja, dat is uh via overheid.
Ik heb uh een verzoek ingediend.
Toen mocht je als gymnasiast als hulsleerkracht op een basisschool te werken.
Dus ik heb daarvan gebruik gemaakt en zeven maanden heb ik daar als leerkracht les
gegeven.
En ik heb goeie uh, ja...ervaringen uh belevenissen daar, hoor.
Ik vergeet nooit.
En ik ben dolgelukkig, omdat ...uh ongeveer ja, vijf van mijn leerlingen verder gestudeerd hebben.
Uh ik krijg regelmatig van een ...uh kaartje,
of als ik in Konya ben tijdens de vakanties of zoiets...
ja, dan komen ze mij te bezoeken.
Dus dat is inderdaad een een uh goeie, uh...ervaring zeg maar.
toen ik in de tweede klas was,
zijn wij naar Duitsland...uh voor een cursus via uh Duitse regering...
dat heb ik ook daar gedaan.
Verder zijn zij uh bij de overheid, uh...bij een internaatschool,
als leraar ben ik daar benoemd.
Vijf jaar heb ik daar gewerkt.
dat is een grote stad.
Ik ben als leraar in een pedagogische academie uh bezig geweest, uh
Daar heb ik vijf jaar gewerkt...

omdat er onvoldoende formatieplaats was, moest ik ook in middelbare school plus in gymnasium ook als leraar Duits werken.
Dus...uh ik heb wel in vele verschillende scholen ervaringen opgedaan.

Turks 5

Ik denk zes of zevende grote stad in Turkije, denk ik.
Nou uh...ik ben in uh...negentien een en zeventig getrouwd.
Dan moest ik erg hard werken voor onderhoud van mijn familie.
Dan moest ik vertalingen maken, als tolk optreden, noem maar op
wij konden geen kind krijgen
Daarom moest ik naar Europa komen...
door gezondheidsredenen uh...ben ik uh in het jaar negentien zes en zeventig als toerist eerst naar Duitsland gekomen.
Ongeveer twee maanden heb ik werk gezocht in Duitsland, maar dat lukte mij niet. Dat was toeval dat ik hierheen kwam...
omdat ik uh...een zwager hier had.
Toen was hij ziek.
Ik wilde hem even bezoeken en daarna terug naar turkije.
Dat was puur toeval!
ik ben hierheen gekomen.
Toen heb ik met een Nederlander kennis gemaakt.
Die was student in Hilversum.
toen ik met hem sprak,
zei hij:
Nou, je gaat ook hier even proberen.
En hij heeft mij die adres van ministerie van het Onderwijs gegeven
en ik ben de volgende dag naar het Ministerie.
Zij hebben daar mij de weg...uh even...doorverwezen.
Zal ik uh... doorgaan?
Vind jij het goed?
in Den Haag hebben ze mij naar de SAD gebracht.
Toen uh...zeiden ze:
Nou, zij zijn met dit werk niet bezig.
Je gaat even naar een stichting voor buitenlandse werknemers voor buitenlanders.
Zij hebben met hun auto mij naar de Surinamestraat vier en twintig gebracht.
Dat vergeet ik niet, he, omdat het een belevens is in mijn leven.
Dat...die adres vergeet ik nooit.
Hij zei:
Nou, ik heb een paar adressen.
Jij kan bij hun kloppen
Op een woensdag om één uur ongeveer ben ik in Rotterdam gekomen met de trein.
Uh...ik heb met hem ongeveer half uurtje gesproken.
En hij zei:
Nou, volgende dag ben ik daarheen gekomen voor een proefles.
Je hebt het geslaagd.
jij wordt hier benoemd.
Maar wij moeten voor verblijfsvergunning, werkvergunning en andere formaliteiten wel tijd hebben.
Je moet ongeveer drie maanden hier wachten.
Heb je tijd?
Dus kan je volhouden?
Ik zei:
dan blijf ik
Hij zei:
Ja, het is...
dat zal ik proberen,
zei hij.
Ik ben...uh...voor een keuring naar GG en GD geroepen en...
gezond was ik verklaard.

Daarna heb ik met personeelszaken die andere dingen geregeld.
Toen zeiden ze:
Nou, we hebben voor jou mogelijkheid.
Je gaat eerst bij de collega's eventjes stage lopen enne...
Weet je dan hoe het hier geregeld...
en daarna krijg je je eigen plek.
Nu hebben wij op dit moment geen eigen plaats voor jou.
Als wij dat creëren, dan begin je daar.
Daarna ben ik bij een paar collega's als gastdocent geweest
daarna heb ik eigen klas.
Daar ben ik begonnen als leraar.
Omdat ik al...eerder ervaring heb met het onderwijs
plus ben ik eigenlijk leraar dus
daar ben ik begonnen.
Maar toen ik daar begonnen was, ontbreekten heel veel dingetjes.
wij hadden geen leerplan
wij moesten vallend en staan natuurlijk heleboel dingen zelf ontwikkelen.
zelfs ben ik naar Duitsland gegaan
Wij moesten in de auto logeren.
Duisburg zijn we geweest
en 's ochtends hebben we de spullen meegenomen
ongeveer zeven maanden ben ik voor de klas gestaan.
Nou, jullie moeten iemand onder jullie als coördinator kiezen,
omdat jullie groep groter geworden is...
Toen ik begonnen was,
waren wij zes, zeven collega's,
Dus ik ben be...ik was begonnen in uh september
april ben ik gekozen als coördinator voor Turkse leerkrachten.
daarna heb ik met consulent anderstaligen mevrouw Pestana samengewerkt.
En ik heb ongeveer twee jaar lang met hem gewerkt. Intussen coördineren.
daarna hebben wij Bob Westergang gekregen als consulent anderstaligen.
in tachtig zijn wij naar de gemeente toe
Intussen ja heb ik iets vergeten
omdat ik toen, ongeveer negen en dertig Turkse leerkrachten had

Turks 6

Ik heb veertien jaar bij Wilton Feyenoord gewerkt.
Daarna ben ik bij de stichting gaan werken.
Ik ben nu veertig uur in dienst bij de Stichting Buitenslandse Werknemers
Nee, die werkt niet.
Ik heb in Turkije eerst HTS afgestudeerd en
hier heb ik eerst HBO opleiding gehad
daarna ben ik uh...nu ben ik met VO opleiding bezig.
Wij kwamen hier
wij moesten test doen.
Ik had in Turkije behoorlijke opleiding gehad enne
toen kwamen ze erachter dat we eigenlijk qua opleiding veel hoger waren
Nee, zij hadden arbeiders nodig he.
Zij...dus...alleen kijken of de productie...
Wij kijken alleen naar de productie.
Wij waren lassers, klaar uit.
Zij hebben een machine in feite.
als ik nu spreek natuurlijk.
ik kon volgen wat er gezegd werd.
ik ging studeren
Dat gebeurt.
Ja, anders nog moeilijker denk ik.
Hoe bedoel je iemand anders?
Ik kan toch tamelijk goed schrijven.

maar ik heb toch soms behoefte aan iemand te laten zien
Die behoefte heb ik nog weleens ja...
Ja, turkse krant koop ik ook weleens...
Ik heb daar geen tijd voor eigenlijk.
Want ik heb...zo weinig tijd.
Ik ben ook gemeenteraadslid in Schiedam bij...
Wij moeten vaak vergaderen 's avonds enzo...
Dus ik ben bijna nooit thuis
overdag kan ik ook niet lezen.
Dus zelfs hollandse kranten kan ik amper lezen.
Nee hoor, ik ben al vier jaar gemeenteraadslid.
Nou, wij hebben vier zetels verloren.
Ik stond dan op een gunstige plaats.
Wij hadden zestien zetels.
Ik stond op negende plaats
voor mij was het natuurlijk geen ramp.
Ik had veel stemmen.
Ik was toch koning.
ik bedoel
je hebt het druk daardoor
ik vind dit al genoeg.
als ik er al aan denk
Ik heb daar echt geen tijd voor
ik krijg zoveel telefoontjes.
dat is onverantwoord als ik zoiets zou doen.
Tot nu toe heb ik daar heel weinig ervaring, eigenlijk.
Ik heb daar echt weinig over te vertellen
denk ik
ik heb nooit zelf meegemaakt
Die zal misschien wat zinniger over kunnen zeggen, denk ik...
Ja, ik weet echt niet.
Als ik nou iets zou zeggen, dan moet ik het ook kunnen onderbouwen.
Maar ik zou het echt niet weten...
Nou, ik denk um...met het idee
omdat ik met buitenlanders bezig ben
Ik heb toendertijd gezegd
Ik zal proberen daaraan mee te helpen.
Als ik iets kan doen, doe ik graag.
Ik vind zelf...en ik vond...op zich een goed initiatief.
Dat moet ik zeggen.
ik weet niet of zoiets kan lukken
je bent ook afhankelijk van anderen altijd.
dat weet ik nog niet eigenlijk.

CE 1

Ik kom van een ambtenarengezin
Hij was een soort notaris
Wij woonden in een klein stadje in die provincie
Ja ik kom van uh een uh gezin die eigenlijk...
Ik heb een broer en drie zussen
Hij werkt op dit moment in Ankara
Ik ben dus uh ja vierde
Ik heb op die pabo twee jaar gezeten
Dat duurt eigenlijk drie jaar
Daar heb ik ook ongeveer twee jaar gezeten
Maar ik wilde eigenlijk naar een andere richting gaan
Ik wilde ingenieur worden
Ik uh heb ook ja meegedaan aan de toelatingsexamens
Ik had goed gescoord

Ik mocht op de technische universiteit
Ik heb dat ook drie jaar gedaan
Dat heb ik niet kunnen afmaken
Dus uiteindelijk heb ik besloten om toch terug te keren
Ik heb in Turkije ongeveer vijf jaar gewerkt
Daar heb ik vak biologie gedaan
Maar ik heb uh na die studie zoals ik net gezegd heb vijf jaar lang in het basisonderwijs gewerkt
Met de bedoeling dat ik een paar maanden bij mijn zusje zou verblijven
In die tijd vond ik Nederland een mooi land
Ik dacht: als ik de kans krijg wil ik in dit land blijven
Toevallig heb ik in een Turks tijdschrift gezien dat...
Ik heb gesolliciteerd
Zo ben ik dus hier in Rotterdam begonnen
Ik heb van 76 tot uh zo 80 als uh leerkracht gewerkt
Vanaf januari 81 ben ik aangesteld als coordinator van de Turkse leerkrachten
Zo ben ik op die functie terecht gekomen
Sindsdien werk ik als coordinator van de Turkse leerkrachten
Tot augustus 88 hadden we totaal andere taakomschrijving als coordinator
Wij hadden een zeer uitgebreide taakomschrijving
We waren een soort verlengstuk van bevoegd uh gezag
We waren eigenlijk verantwoordelijk
Toen noemden we waar Turks onderwijs gegeven wordt Turkse les.. Turkse lespunt
Ik heb ook vorige keer tegen jou gezegd...
Zal ik het nu doen?
Als ik ETC zeg bedoel ik uh onderwijs in eigen taal en cultuur
Die waren ook direct betrokken bij...
En daardoor waren ze uh onafhankelijk van de coordinatoren die de verschillende talenspreken

CE 2

In die tijd waren we dus verantwoordelijk voor gemeente Rotterdam
Dan gingen we met die school uh verder kijken
Met die afspraken met die samenwerking uh gingen we namens gemeente Rotterdam uh een leerkracht detacheren
In die zin moesten we de zaak reorganiseren
Bij het begin wilden we de oude structuur handhaven
Ik was uh ik ben nog steeds voorstander van de oude structuur
Van het ministerie moesten we toch de zaak reorganiseren
Zodoende hebben we dus gereorganiseerd
Ze wilden perse ook de ETC leerkrachten aangesteld zien bij de school
Ze hebben altijd gezegd...
Ze moeten ook net als Nederlandse leerkrachten aangesteld worden bij de school
Dan zouden ze een volledig lid van het team worden
Dan zouden ze ook zeggenschap hebben in allerlei zaken
Daarom wil ik de oude structuur handhaven
Uiteindelijk hebben we die reorganisatie gerealiseerd
Tot die reorganisatie hadden we beleidsgroep uh...
We moeten zorgen dat die andere besturen ook enige zeggenschap krijgen
We moeten zorgen dat ze ook een vinger aan de pols krijgen
Anders zouden we allerlei problemen krijgen
Met die reorganisatie moesten we ook onze taakomschrijving onder de loep nemen
Daarvoor waren we ook verantwoordelijk voor de zieke mensen
Als we dat ook even willen bekijken zien we de volgende situatie...
We hebben het coördinatiepunt ETC
Als de directeur dat nodig vindt, dan wordt ik door de directeur uitgenodigd
We houden ons op dit moment met name bezig met inhoudelijke zaken
Dat ligt ook op dit moment een beetje kwetsbaar
Dat is ook terecht
We zeggen nou dat is prima

Jullie hebben die die die kennis die ervaring die vaardigheid om ETC leerkrachten op te leiden nog niet in huis
Jullie moeten dat in samenwerking met ons doen
Wij hebben ervaring met verschillende groeperingen
Daarover zijn we nog steeds aan het discussiëren
Ze kennen ook achtergrond niet
Ze kennen ook onderwijssystemen van verschillende landen niet
Dus die deskundigheid hebben zij nog niet in huis
Wij vinden dat onderwijs in ETC is ook onderdeel van het onderwijs
Zo lang jullie die deskundigheid niet in huis hebben dan moeten jullie dat in samenwerking met ons doen
Jullie zijn geen begeleidend instituut
Dan zeggen wij prima
Als we die begeleidingstaken voor het ETC voortzetten
Dan zeggen ze jullie pakken onze taken af
Dat zeggen wij prima
Tot nu toe merken wij van de begeleiding bijna niks

OZF C1.1

Dat ik geen enkel woord zal missen
Expliciet besteed ik geen aandacht voor
Je had over ruzies
Ik had wel...
Ik heb wel gemerkt in een zeer aantal discussies...
Ja maar jij begrijpt het niet
Op zodanige toon dat je tegen Nederlander nooit zou zeggen
Je krijgt de kans niet om uit te leggen waarom jij het er niet mee eens bent
Hij gooit het op de taal
Ik begrijp jou donders goed
Maar ik moet de kans krijgen om uit te leggen waarom ik niet mee eens ben
Dat komt zeker aan de orde
Ik weet het niet
Ik geloof in de goedheid van de mens
Als ik heel eerlijk mag zijn
Ik denk dat zo iemand niet in staat is of niet bereid is om ruimer na te denken
Hij ziet de ene kant van de heuvel
Je moet breed te zijn om naar de top te lopen
Misschien kom je een aantal argumenten die bedreigend zijn
Je wint het bekgevecht niet door je goeie argumenten
Misschien als je moeite doet en jezelf omhoog werkt...
Je trapt de ander omlaag
Dat is oneerlijk maar zo is het

OZF C1.2

Het kan wel
Als je weet dat je superieur bent
Daarom zeg ik
99% zit ik in discussie met Nederlanders
Nee zo bedoelde ik niet
Nee je begrijpt me niet
Jij begrijpt het niet
Dat is op alle niveaus
Je moet me geloven
Ik heb uh ja nu in deze els jaar uh...
Ik dacht in het begin...
Je wordt 100% geaccepteerd
In bepaalde diepte, merk je nog dingen die verborgen zijn
Snap ja?
Jij vroeg nog over namen... ja...

Ik zal wel paar... paar kunnen noemen

OZF C1.3

Zij moeten vloeiend Nederlands spreken
Het gaat om dat men vanuit een breder kader de juiste interpretatie aan...
Ik zal uh ik denk...
Ik heb allerlei agenda's
Dan kijk ik binnen paar dagen of ik iets heb
Als ik paar dagen heb...
Je hoeft ze niet te gebruiken
Je mag ze gebruiken
Ik dacht dat ik uh...
Ik heb twee keer eerder gezegd
Dat zijn dingen die je nooit kunt horen in dagelijks leven
Daarom zeg ik...

OZF D1.1

Vana 79 ben ik in Nederland
Heb ik verschillende functies bekleed
Toen was ik docent wiskunde
Toen was ik ingehuurd als kaderdocent anderstaligen
Je participeert waarschijnlijk tussen de Nederlanders
Ik heb mij beziggehouden met...
Daarnaast heb ik mij uh...
Die houden zich bezig in een gebied
Zij houden zich bezig met reguliere aanbod
Dat noemen we inspectie voor speciale diensten
Ik heb in mijn takenpakket...

OZF D1.2

Als zij tot hier toe met klassieke werkwijze zitten...
Dat moet ik doornemen
Moet ik literatuuronderzoek doen
Wij moeten zorgen dat niet iedereen hier het ei van Columbus hoeft te ontdekken
Dat gaan we onderzoeken
Op die manier gaan we verder
Als je voorkauwt en klaarmaakt
Dan kunnen ze wel, anders kunnen ze niet behappen
Daarvoor ben ik dus vrijgesteld

8. Zinnen met correct gebruikte subject pronomina (T1 Mar-Arabisch – NT2 hoger niveau)

Marokkaans 7

Ik weet niet welke opleiding was eigenlijk
Ik kom uit een boerenfamilie, uit het platteland.
En je kunt het vergelijken met een Nederlandse boerenfamilie
Ik denk dat we een vergelijking maken.
Euh...ik...ik maak...ik, als antwoord op de vraag heb ik gezegd:
Je kunt het vergelijken met de Nederlandse situatie',
en euh voeg ik aan dat de materiële mogelijkheden in Nederland zijn een stuk gunstiger dan
bij mij.
Dus je zei: 'Welke familie is het? Welke omstandigheden zijn er?' Dat dat is al...
Zij is in een Berber-gebied euh geboren en zij spreekt ook Berber.
Ja, op jonge leeftijd ben ik naar een euh stad gegaan of gebracht: Benpanth (?) En euh...
Nee, net euh...zo, als ik het naar het verleden bekijk, zeg ik naar de Franse gedeelte.
Ik denk dat in het midden ligt.
Het is dicht bij Mechnes. Mechnes is de grootste stad.
Ik zou zeggen: de provincie.
Ik denk euh...als het om platteland en stad euh gaat, wel een groot en duidelijk verschil is.
Euh...je kunt wel zeggen dat de Arabische taal is de officiële taal.
Dus als je naar school gaat, als je van Berber af euh afkomst bent..
Als je moedertaal Berber is, die eeuh verlengt zich naar de school niet.
Dat betekent: je gaat een nieuwe taal leren.
't Is wel. Het kan een verschil zijn tussen een Arabier en een Berber.
Het is wel het verschil tussen euh...
Het is veel gunstiger voor een Arabier dan voor een Berber.
Maar tóch, het is ook een nieuwe taal voor ook...voor een Berber...

Marokkaans 8

of je Berber bent of je Arabier bent, verschilt niet zo veel.
Je gebruikt het voor de boer in Nederland.
Nou...eeuh ik denk het gebied...de naam van het gebied...achternaam die je naar een gebied
refereert...
dat weet ik niet.
...maar ik echt weet zeker dat mijn moeder geen Berbervrouw is.
Dat weet ik zeker.
nee, het is niet duidelijk,
'k zou zeggen eind negentien tachtig ben ik in Utrecht geweest.
negentien tachtig ben ik naar Rotterdam gekomen.
bij de gemeente Rotterdam, bedoelt u?
ik ben in negen...euh...negentien één en zeventig naar Nederland gekomen.
ik wilde...euh...in het onderwijs gaan werken...
toen het wordt Eigen Taal en Cultuur.

Frogstory 4

Uh.. ik zie een hond met een jongetje
Dan vertelt ie aan z'n hond hoe die 'm heeft gevangen
Maar hij is vergeten de dop erop te doen
Dus is ie maar gaan slapen
Ging die overal in zoeken
En is die gaan roepen enzo
Later ging die 'm roepen
Toen uh was die boos op z'n hond
En hij ging zoeken en zoeken
En toen zag die een bijenkorf
En uh hij ging maar roepen
En hij zag een rots

Dus is die maar op gaan staan
Toen kwam die in een hert
Hij wist niet dat daar een hert was
Hebben ze het kikkertje met een vrouwtje of een mannetje gezien
Toen kregen ze een kikkertje van hun

OZF A1.1

Ik zou zeggen, de Nederlandse regering heft nooit goedgekeurd...
Ik ga even terug
Ik zou zeggen...
Ik denk dat de Marokkaanse regering begint uit bepaald standpunt
Wij willen geen officieel... hier hebben
Wij hebben het nooit gehad
Toen ik hier begonnen ben was ik natuurlijk eerst leerkracht
Ze wisten zelf niets
Dat was een alternatie... een uh voorstel
Op grond daarvan hebben we gezegd...

OZF A1.2

Dat was voor ons te zwak
We hebben zelf uh besluit uh genomen met elkaar
Wij hebben verschillende vergaderingen
Dat wij bij dienstonderwijs als werkgever bleven
Qua werk ben ik ingehuurd
Ik ga vanuit een vaag...uh oppervlakkig...
Ik refereer naar 1977 tot 82 ongeveer
Ik zou zeggen... tussen 1980, 1981, 1982...
Weet ik niet precies welk jaar
Wij moeten een eind aan dit soort activiteiten maken

OZF A1.3

Dat was echt een uh betreuung een treurige situatie
Ik heb gehoord, ook binnen ons team hier...
Geef ik als laatste uh...
Ik denk dat dat laatste nu wordt onze strategie
Qua rechtspositie zaten we en misschien ook in de toekomst heel zwak
Wat voor rechtspositie krijgen we
Ik heb bijna 15 jaar of langer in het onderwijs gezeten
Dat was echt bedreigend voor het personeel daar
Je hebt een bepaald verleden opgebouwd
Ik denk dat dit zal nog steeds een rol spelen
Ik denk dat nu die mogelijkheid moet echt zwaar geholpen worden
Dat wij daar naartoe moeten denken
Wij zitten daar niet
Daarom denk ik dat onze positie als coordinatoren is op dit moment een beetje vaag
Daarom zeg ik misschien...

9. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten (T1 Turks – NT2 hoger niveau)

Turks 4

Ja. Daarom zit beetje lastig.

Turks 5

-

Turks 6

-

CE 1

-

CE 2

-

OZF C1.1

-

OZF C1.2

Is goed bedoeld

OZF C1.3

Gaat inderdaad om het breed georiënteerd zijn

OZF D1.1

Was niet de bedoeling om muziek te maken

OZF D1.2

-

**10. Zinnen waarin subject pronomen is weggelaten
(T1 Mar-Arabisch – NT2 hoger niveau)**

Marokkaans 7

-

Marokkaans 8

Ja, maakt niets uit.

Euh...hoe heette? ...gemeentelijk inspectie en coördinatoren...

Was een vreemde woord, vreemde term, euh...ook wat werkelijk betreft.

Frogstory 4

-

OZF A1.1

-

OZF A1.2

-

OZF A1.3

-